

брой 5, година 2005, цена 20 Кч

Българин

Списание за българите в Чехия

ВЕСЕЛИН ТОПАЛОВ

НОВИЯТ СВЕТОВЕН
ШАМПИОН ПО ШАХМАТ

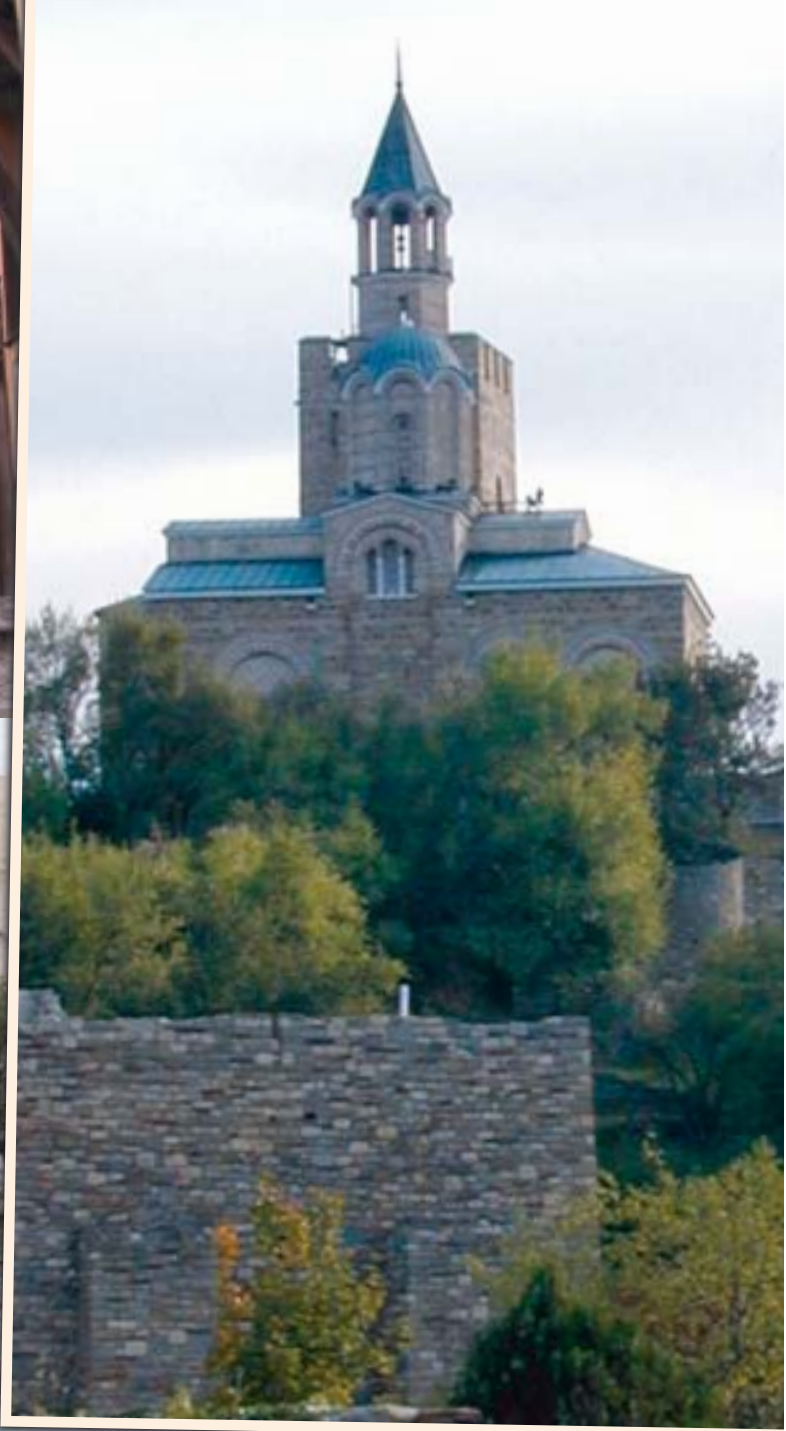
КАРОЛ ЕФРАИМ
СИДОН
ЗА ЕВРЕЙСКАТА СЪДБА

ХРИСТО ГЪРБОВ
ПОЛИТИЦИТЕ
И ТЕАТЪРА

ЯПОНИЯ ПРЕЗ ПОГЛЕДА
НА ЕДНА БЪЛГАРКА

ТРАНСАТЛАНТИЧЕСКИ
ТУНЕЛ ПРОВОКАЦИЯ ИЛИ
ТРИУМФ?

Мили читатели,

Поредният формуляр лежи на бюрото ми. Живеем във века на формулярите и ги попълваме за всичко, за което можем да си помислим – здравеопазване, финанси, дори и за плувния басейн. Сега дойде редът и на формуляра за списание “Българи”. Как да му обясниш на пустия формуляр и да вместиш в една колонка, че поредният български успех този път е свързан със световния шампион по шахмат Веселин Топалов и че е трудно да намериш по-значим факт, за да сложиш някого на първа страница.

Езикът на формуляра е неумолим. Той не разбира от нюанси, а камо ли от пластичността на едно българско виждане за Япония, където има вече клуб на почитателите на Светлин Русев. Но не художникът, а цигуларят. Оказа се, че Япония може да бъде “превзета” не само чрез българското изкуство, но и с помощта на киселото мляко и състезател по сумо. Формулярът леко се намръщи, когато нашумелият актьор Христо Гърбов се опита да посъветва политиците да се поучат от артистите. За малко не се прегъна на две от смелата идея за трансатлантически тунел, а аз не посмях да го плаша с визиите на редакцията на списание “Българи” за следващата успешна година от неговата четиригодишно съществуване.

Не ми остава нищо друго, освен да ви уверя, че за да се впуснете в прочитането на този брой, по изключение не трябва да попълвате нищо. Дори и формуляр.

Иван Иванов

20-21. ХРИСТО ГЪРБОВ

19. МЛАДИ ЧЕШКИ БЪЛГАРИСТИ: ГЕОРГИ БЕЧЕВ

20-21. ИНТЕРВЮ:
АКТЪОРЪТ ХРИСТО ГЪРБОВ
ЗА ПОЛИТИЦИТЕ И ТЕАТЪРА

22-23. ИНТЕРЕСНО:
НАДПИСЪТ ОТ КРЕПОСТТА
УРВИЧ

24-25. ИНТЕРЕСНО:
ТРАНСАТЛАНТИЧЕСКИЯТ
ТУНЕЛ

26-27. ПАМЕТ: МИТРОПОЛИТ
АНДРЕЙ ВЕЛИЧКИ

28-29. ТРАДИЦИИ:
АРХАНГЕЛОВДЕН, КАТЕРИ-
НИНДЕН, АНДРЕЕВДЕН

Съдържание

4-7. НАКРАТКО

8-9. ПРОЧЕТОХМЕ ЗА ВАС

10. БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ:
ДИАЛОГ НА КУЛТУРИТЕ

11. БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ:
ЙОРДАН БАЛУРОВ

12-13. ТЕМА НА БРОЯ:
ВЕСЕЛИН ТОПАЛОВ
– НОВИЯТ СВЕТОВЕН
ШАМПИОН ПО ШАХМАТ

14. МАЛЦИНСТВАТА
В ЧЕХИЯ:
РАВИН КАРОЛ СИДОН ЗА
ЕВРЕЙСКАТА СЪДБА

15-18. НА ПЪТ:
ЯПОНИЯ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА
ЕДНА БЪЛГАРКА

12-13. ВЕСЕЛИН ТОПАЛОВ

15-18. ЯПОНИЯ

26-27. МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ВЕЛИЧКИ

ООН вече поставя България сред богатите и развити страни. Вече страната ни не е в третия свят, според доклад на ПРООН за развитието на човека. За първи път България е при страните с висока степен на човешко развитие, макар и трета отзад напред. Миналата година бяхме първи в средната група на развиващите се държави. Сега сме 55-ти от 177 страни. От нас вече очакват да даваме, а не да получаваме помощи, и то най-вече на бившите съветски републики и страните от Източна Европа. Трите фактора, които определят индекса, са дълъг живот в добро здраве, образование и добър стандарт на живот.

Генерал Бойко Борисов

спечели като независим кандидат изборите за кмет на София. В предизборната кампания той се представи с мотото: "Софиянци ще управляват с мен!"

Родопското село Славейно е дало живот на 96 медици, които вече са пръснати в различни краища в страната и чужбина. Пълнолетните жители на селото са 184. То се слави с най-много медици като статистиката не познава друго подобно селище, родило толкова много лекари не само в България, но и в чужбина. 78 от тях са висококвалифицирани, трима са професори с различни специалности и титли от университетите по света.

Девет български курорта са обявени за селища с национално значение. Правителството определи курортните комплекси "Албена", "Златните пясъци", "Свети Константин и Елена", "Слънчев бряг", Международния младежки център в Приморско, Пампорово, Боровец и ваканционните селища "Елените" и "Дюни" за селища с национално значение. Целта е държавата да се намеси в устройственото планиране и да се избегне практиката за стихийно застрояване на курортите.

Смолян представи възможностите си за регионален туризъм в Холандия. Районът бе посетен от над 150 туристи от страната на лалетата. В Холандия са предлагани туристически пакети в района на Смолян и селата Момчиловци и Широка лъка по поречието на река Арда и пътувания Пловдив-Смолян.

България кандидатства за домакинство на ЕКСПО 2012. Международният панаир – Пловдив ще организира Световно изложение през 2012 година, ако бъде одобре-

на кандидатурата на България. Документите по кандидатстването вече са внесени в Международното представителство за световни изложения - ВІЕ в Париж. Темата на изложението, която предлагаме е: "Преосмисляне на историята – бъдеще от миналото".

САЩ финансират русенки за започване на собствен бизнес. 22 000 долара се отпускат по американска програма на американското посолство в България за създаване на малък бизнесцентър в русенската Търговско-индустриална камара. Целевата група включва жени в неравностойно положение – самотни майки и представителки на малцинствата.

Турски инвеститори се насочват към неусвоените от България европейски фондове, отпуснати за секторите на месопроизводството, млекопроизводството и винарството. Според публикация на Метин Караглю в турския вестник "Реферанс", озаглавена "Европейските фондове са в служба на турски инвеститори", се посочва, че чрез тези фондове могат да се освобождават кредити. От българска страна се осигуряват терени и освобождаване от данъци. Според публикацията става ясно, че ще бъдат усвоени около 1.5 млн. евро от европейските фондове, а производените от турските бизнесмени стоки на българска територия след 2007 г. (ако България бъде приета в ЕС) ще имат право да носят марка "Made in EU".

От октомври започва изтеглянето на българските войски от Ирак. Генерал Колев обясни пред медиите, че изтеглянето ще продължи два месеца поради стратегическия транспорт, който осигурява пребазирани на техниката и личния състав, а също и предаване функциите и отговорностите от наша страна на други сили.

Акушерки и медицински сестри стават бакалаври. Завършилите медицински колеж ще получат автоматично статут на бакалаври, без да се налага да доучават за това. Това гласят поправките в закона за здравето. С тях започва сериозна реформа на медицинските колежи в България.

Министърът на външните работи Иван Калфин взе участие в сесията на Общото събрание на ООН в Ню

Йорк. В американската столица министър Калфин проведе редица двустранни срещи с министрите на външните работи на Ирак, Босна и Херцеговина, Венецуела, Либия, Словакия, Италия и Малта.

В България се въвеждат специални електромери за некоректни абонати, които ще преустановяват достъп на електроенергия, ако значително бъде надхвърлен предплатеният лимит. За ток не плащат предимно цели ромски квартали, а електроенергия се краде масово от години. Задълженията са в размер на стотици хиляди и дори няколко милиона евро.

52 експоната, представени на 61-вия международен технически панаир в Пловдив са отличени със златен медал и диплом. 33 от отличията са за български фирми, 19 - за чуждестранни.

Най-награждаваният напоследък български филм "Откраднати очи" започна да се прожектира по кината в София. Филмът е създаде по сценарии на Нели Терзиева, а режисурата е на Радослав Спасов. Лентата третира въпроса за т.нар. възродителен процес. Освен в Москва, където получи голямата награда за най-добра женска роля, филмът участва още във фестивали в Карлови Вари и в Сърбия. Има покани още от фестивалите в Копенхаген, Лондон, Севиля, Монреал.

Преструктурирането на малки предприятия в селското стопанство и хранителната промишленост е сред предизвикателствата за България при присъединяването ѝ към Европейския съюз. Други предизвикателства са адаптирането към европейските стандарти и норми и изграждането на нови административни структури, които да следят за правилното изразходване на средствата от европейските фондове в тази област.

България е спасила хиляди еврейски деца от Централна Европа през Втората

световна война, макар че е била съюзник на Германия и въпреки Закона за защита на държавата. Децата – от 6 до 18 години, са пътували на групи за Палестина през България с фалшиви паспорти и пасавани, издавани в българските посолства в Австрия, Полша, Хърватия, Унгария, Словения и други централноевропейски страни, както и в българското външно министерство. Към хуманното дело е била съпричастна и българската гранична полиция, която си е “затваряла очите” за ставащото. Понякога децата са живеели с месеци в български семейства в очакване на параход за Палестина. Една еврейка от Хърватия си спомня как българският граничар взел тефтерчето ѝ с адресите на нейни съученици и приятели. Тя се разплакала, уплашена че може да се разкрие всичко, а той написал в тефтерчето: “Не ме забравяй, мило дете!” Малките бежанци са пристигали по река Дунав в Русе, оттам са пътували с влак през Свиленград до Истанбул, откъдето продължавали по море. Другите маршрути са били през Варна и Бургас. За неизвестния досега хуманен акт на българите разказва документалният филм “Корабите са пълни” на режисьора Костадин Бонев и оператора Костадин Занков.

България е с най-много деца, отпадащи от училище в ЕС в задължителната за обучение възраст. Тя е 16 години. Това сочи тазгодишният доклад за образованието в Евросъюза. Данните са за страните-членки и за кандидатките. На първо място е Чехия, където се дипломират сто процента от учащите се. България е с най-много безработни висшисти, според доклада. В страната 7.7 процента от хората с бакалавърска или магистърска степен нямат работа. Въпреки многото университети, българите учат по-малко от останалите европейци.

Открива се нова въздушна линия от Братислава до София и Букурещ. Полетите ще започнат през декември, а връзката с Виена, която е отдалечена от Братислава на 60 км., ще бъде осигурена с автобуси, които ще са на разположение на пътниците.

Българският туризъм продължава да подобрява рекорди тази година, като за първите осем месеца са спечелени повече от 1 млрд. евро. Приходът от международния туризъм е увеличен с 10.2 процента в сравнение с първите осем месеца на 2004 година. Нараснал е броят на туристи от страните на ЕС. Най-много туристи в България е имало от Германия - 420 000, от Македония - 390 000 и от Сърбия - 327 000.

Първото българско православно радио стартира през октомври. Студиото е в Русенския манастир “Свети Иван Рилски” и излъчва емисиите си по Интернет 24 часа в денонощието. Радиото се казва “Сион” и работи в три направления – литургично, теологично и катехезис. Освен религиозните предавания в програмната схема са предвидени светски рубрики и предавания за деца на достъпен за масовата аудитория език.

Общинските съвети трябва сами да могат да предприемат действия, свързани с гарантиране сигурността на гражданите. Това предвиждат предложените от вътрешния министър Румен Петков “Промени в закона за местното самоуправление”.

Национална награда „Гео Милев“ бе връчена на поета Рашко Стойков на тържествена церемония в Старозагорския драматичен театър. Тазгодишните тържества са посветени на 100-годишнината от рождението на Гео Милев и 80 години от убийството му.

ЕС дава 1 млн. евро на Либия за борбата срещу СПИН за първите 6 месеца от плана за подпомагане на болните. Помощта не е свързана с делото срещу българските сестри, обяви Брюксел.

В Мадан се е родило момиченце на име Василеса с пораснал долен преден резец. Населението на града е шокирано, защото някога Ванга била казала, че в Родопите ще се роди момиче с преден зъб и то ще има нейната дарба. “Нищо особено не се е случило. В медицинската литература има подобни описани случаи”, твърди педиатърът д-р Апостолов.

Безплатна трапезария за 150 души бе открита в двора на Куршум джамия в центъра на Пазарджик по случай мохамеданския празник Рамазан байрам. Спонсорите обявиха, че са добре дошли хора от различни вероизповедания.

21 фирми са кандидати за участие в търга за строителство на автомагистрала “Люлин”. Кандидатите са основно чужди фирми и консорциуми. Единият от кандидатите – австрийската фирма “Порр”, обяви, че ще играе на всички търгове за пътища и ж.п. линии в България. Фирмата иска да строи 5 малки ВЕЦ по река Искър и завод за преработка на отпадъци.

До 5 години ще изчезнат малките банки в Централна и Югоизточна Европа, според Мариан Кагер, главен икономист на “Банка Аустрия”. На годишната среща на списание “Юромъни” в Дубровник, икономистът сподели, че в България, както и в страните от Централна и Югоизточна Европа, все още има проблем с високия процент на лоши кредити.

Асен Агов е избран за член на постоянната делегация на Народното събрание в Парламентарната асамблея на НАТО.

Вътрешният министър Румен Петков е издал заповед, с която се забранява на сектанския лидер Сан Мьон Муун да влиза в България през следващите 10 години. Светият синод официално заяви: “Претенциите на Муун да се представя като “месия” са кошуństwo с личността и учението на Исус”.

12 хиляди долара дадоха емигрантите от Българо-американското културно образователно дружество в Лос Анджелис на 36 семейства, пострадали от наводненията в село Дълго поле, община Калояново. Сумата бе предадена на г-жа Деница Христова, председател на Агенцията за българите в чужбина и кметовете на селото и общината.

Емил Кюлев - един от най-добрите български банкери от ДЗИ банк бе разстре-

лян. “Убийството на Емил Кюлев цели дестабилизация на страната и удар по държавността”, заяви министърът на вътрешните работи Румен Петков. ДЗИ банк е с активи над 1 млрд. лева и според шефа на БНБ убийството на Кюлев няма да повлияе на твърдата позиция, която заема ДЗИ на пазара. Банката ще остане сигурна и стабилна. САЩ и ЕС призоваха България да се пребори с организираната престъпност след убийството на банкера Емил Кюлев. “България има сериозен проблем със съдебната реформа, организираната престъпност и борбата с корупцията”, заяви източник от Еврокомисията, според кореспондентката на “Труд” в Брюксел Бетина Жотева. Източникът предупреди, че ако България не вземе конкретни спешни мерки “трудно може да разчита на положителен доклад следващата пролет”. По думите му следващите няколко месеца са критични. “Убийството ще удари силно по икономическия имидж на България и ще изплаши чуждите инвеститори”, заяви вицепрезидентът на Асоциацията на руските банки Анатолий Милюков. “Мислех, че България отдавна е загърбила бандитските методи на разпределяне на пазара”, каза руският банкер. Имението на убития банкер, според статистиката, възлиза на 500 милиона долара, а той като главен менажер е имал мечтата да види ДЗИ на Лондонската борса.

Патриарх Максим отпразнува 91-вия си рожден ден в Троянския манастир. Патриархът е роден в троянското село Орешака на 29 октомври 1914 г.

Йозеф Барел, председател на Европейския парламент, който бе на посещение в България, разгледа туристически и културни обекти, реставрирани по проекта “ФАР” в Асеновград. Най-мощният от тях е “Родопската Света гора”, включващ много дейности. Сред тях е реставрация на църквите “Св. Георги Метовски”, “Свети Богородица” и др.

ЮНЕСКО и японското правителство финансират реставрирането на седем къщи и паметници на културата в стария Пловдив. Обсъдени са писмени и графични материали, които ще представят кан-

дидатурата на България за вписване на архитектурно-историческия резерват “Старинен Пловдив” в листата на ЮНЕСКО за световно, културно и природно наследство.

Френската телевизия Франс –2 излъчи филм за продажба на български бебета във Франция. Във филма се говори, че френската полиция разбива безпрецедентно най-голямата мрежа, ръководена от роми, за продажба на бебета. Момче се е купувало за 6 000 евро, а момиче - за 5 000 евро. Децата са били в добро здравословно състояние и са добре отглеждани.

Диплома в България ще се взима след 7 клас. Основното образование да завършва след 7 клас предвижда програмата за развитие на средното образование през следните 10 години. Стратегията е представена от просветния министър Даниел Вълчев. Така ще има повече оценки в 8 клас и в обикновените училища, аргументира министър Вълчев. Планът на МОН предвижда и два етапа на гимназиално образование. Първият от тях е от 1 до 10 клас, а вторият обхваща 11 и 12 клас. Учениците ще получават свидетелство за завършен първи етап на образование. Вторият етап ще приключва със задължителни матури. Вълчев предлага 8 клас или т.нар. подготвителен да е общ за всички ученици и в него да се наблегне на чуждите езици, компютърната и професионална подготовка. След всеки образователен етап ще има изпити, като тези в 7 и 12 клас ще са вход към следващата образователна фаза. Реформата ще започне от следващата учебна година и първите засегнати ще са петокласниците.

Повече от 340 млн лева са изразходвани за участието на България във всички военни мисии от 2001 г.

Една от най-модерните инфекциозни болници в света бе открита наскоро в София. Новата клиника на Военномедицинската академия разполага с последните технологии, системи и апаратури за лечение на силно заразните болести. Освен пациенти с обикновени инфекции, там ще могат да се диагностицират и спасяват хора, пострадали при атаки с биологично оръжие. Ще се лекуват и редки заразни болести като чума, холера, вариола, кримска треска, нилски енцефалит. Лечебницата разполага с три барокамери, които могат да връщат към живот дори изпаднали в кома. Специална система в сградата поддържа налягането на въздуха в коридорите по-високо, отколкото в стаите на болните, така че въздухът да не може да се разпространява. Клиниката е строена по модел на една от най-добрите болници в Сан Диего. “Нашата обаче е по-модерна, сега вече ние сме стандартът”, заяви пред медиите ген. Тонев, шеф на ВМА.

Голямата българска тенисистка Магдалена Малеева сложи край на състезателната си кариера и откри три магазина за дрехи на фирмата си “Капаска” в София, Скопие и Варна.

Бившият министър на финансите Муравей Радев бе разпитан по сделката за БГА “Балкан”. Тази сделка бе осъществена между Агенцията за приватизация и купувача на националния превозвач “Зееви Груп”. Сделката бе сключена през 1999 г. и при нея 75 процента от акциите на авиокомпания “Балкан” бяха продадени на израелския концерн “Зееви Холдинг Груп”.

Ансамбъл “Българе” ще с трои културен център на булевард “Царица Йоанна” до метростанция “Люлин”. Предвижда се центърът да струва 5 млн. лева, а общата площ на обекта ще бъде 10 000 кв. метра.

Новите данъчни оценки ще удвоят продажбата на апартаментите. Продажбите на недвижими имоти се очаква да се увеличат значително до края на годината, след като правителството предлага от догодина данъчните оценки на имотите да бъдат увеличени с 20 до 100 процента.

Интересът към Банско стимулира развитието на околните селища. В Разлог, Добринище и Баня вече се строят прекрасни семейни хотели. Нужен е обаче по-строг контрол в строителството, защото безразборното разполагане на нови сгради в Банско и района е сериозен проблем.

Бюджетът на България за следващата година предвижда възможност за инвестиране на част от приходите от приватизацията в пенсионната система, събщи министър Ивайло Калфин.

Над 20 млн лева са нужни за спасяване на сезон 2006 в Несебър. Тези пари са необходими за построяване на нов водоем, колектор и водопреносна система за следващия сезон, за да може важен туристически район на страната като Несебър да може през следващия туристически сезон да функционира нормално.

На 21 ноември Синдикатът на българските учители започна протестни действия, заяви председателката на учителския профсъюз Янка Такева. Стачните действия ще продължат до изпълнение на исканията на учителите да бъдат осигурени педагогически съветници или психолози, да бъде въведена целодневна организация на работа в училищата и да бъдат възстановени извънкласните и извънучилищни форми на работа с учениците.

Според министър-председателя на България – Сергей Станишев е възможно да бъдат направени нови промени в конституцията от обикновеното Народно събрание.

Делегация на ПАСЕ (Парламентарна асамблея на Съвета за Европа) ще посети Либия около датите на заседанието на Върховния съд в Триполи по обжалване смъртните присъди на българските медицински сестри. За пореден път делото бе отложено за началото на 2006 година. Докладчикът за България в Европейския парламент Джефри ван Орден заяви, че отлагането на делото е добра новина. По думите му, обаче, то е лошо за медицинските сестри, които продължават да живеят в Либия в тежка ситуация и страх. Той каза още, че международната общественост трябва да продължи да оказва натиск на Моамар Кадафи за благоприятното разрешение на случая.

Според Богомил Бонев, бивш министър на вътрешните работи

“...вярната стратегия в борбата срещу организираната престъпност е да ги направим бедни, за да не могат мутрите да се чувстват по-силни от държавата”. “В момента в България съществуват 6 сериозни престъпни структури и над 100 малки организирани престъпни групи, създадени инцидентно”, събщи Младен Червеняков, депутат от Коалиция за България, в радиопредаването “Тази сутрин”. “Характерното е, че голяма част от тези структури вече е легализирана. Държавата трябва да направи така, че когато те излязат на светло да не могат да прилагат своите престъпни функции.

След кратко боледуване в Благоевград почина на 72-годишна възраст проф. Кирил Стефанов – главен художествен ръководител и диригент на ансамбъла за народни песни и танци “Пирин” – Благоевград.

Според Лидия Шулева, депутат от НДСВ, българската икономика е безнадежно остаряла, защото не се осигуряват достатъчно инвестиции в иновации и знания.

Софийската градска прокуратура е образувала предварително производство по сделката с изградената от “Трансат” система, заради изтичане на информация,

заплашваща държавната сигурност. В нарушение на разпоредбата на МВР, бившият външен министър Соломон Паси е разпоредил да бъде проучена възможността за избор на частна фирма, която да изгради и осъществи сателитни комуникации за връзка на Министерството на външните работи с българските посолства зад граница. Сключен е договор с фирма “Трансат” АД за доставяне на комуникационни услуги и пренос на данни за срок от 5 години на стойност 12 млн. евро. Анализът на прокуратурата показва, че изграждането на собствена система щяло да струва много по-евтино, отколкото използването на чужди технологии под наем. Освен това, в случая са създадени условия за изтичане на класифицирана информация. Оборудването на изградения сателитно-комуникационен канал е закупено от израелската фирма “Гилог”. Т.е. всеки, който разполага със същата техника, може да извлече информация от българското външно министерство. По официални сведения на два пъти чужди разузнаватели служби са успели да прихванат информации от комуникационния канал, които представляват държавна тайна за България. “Атаките към мен са от кръгове, които са най-близо до бившето Шесто управление на МВР”, каза Соломон Паси в радиопредаването “Тази сутрин”.

Премиерът на Република Ирландия в интервю пред в. “Дневник” каза, че “България ще бъде готова навреме за членството си в ЕС”. Той изтъкна още, че ирландците купуват български имоти, “защото имат доверие в българската икономика”, а също така се надява да се открие ирландско посолство в София, с което да се засили търговията и културният обмен между двете страни.

Лавина от уволнения тресе българската администрация от няколко седмици. Новите уволнени са Бисер Ялъмов, изпълнителен директор на Агенцията по туризма, Николай Попов, главен данъчен директор и изпълнителен директор на Националната агенция по приходите и Станислав Михайлов, изпълнителен директор на Агенцията за държавни вземания.

ПРОМЕНИ В ЗАКОНА ЗА ОТБРАНАТА И ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ ОТНАСЯЩ СЕ ЗА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ ЖИВЕЕЩИ В ЧУЖБИНА

В Държавен вестник, бр. 38 от 03. 05. 2005 г. беше публикуван Законът за изменение и допълнение на Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.

Част от промените в закона се отнасят за лицата с българско гражданство от мъжки пол, пребиваващи в чужбина и годни за военна служба по смисъла на закона.

1. Според изменението на Закона за отбраната и въоръжените сили, се намалява **пределната възраст за повикване на наборна военна служба от 30 на 27 години;**
2. **Наборната военна служба е 9 месеца, а за завършилите висше образование със степен специалист по ..., „бакалавър“ или „магистър“ или приравнените на тях образователно- квалификационни степени - 6 месеца.** Срокът на службата започва от деня на явяване на наборника на военна служба и издаването на заповед;
3. **От наборна военна служба се отлагат и лицата постоянно живеещи в чужбина - до завръщането им в страната, но не по-късно от навършването на 27 години;**
4. **От наборна военна служба се освобождават българските граждани с двойно гражданство и постоянно живеещи в чужбина;**

Лицето трябва да отговаря и на следните условия – освен българско гражданство, да има и друго гражданство, както и да пребивава постоянно в чужбина.

Постоянното местожителство в чужбина може да се докаже с удостоверителен документ от общинската служба, където лицето има адресна регистрация в съответната държава.

Документите, представени от заинтересуваното лице, в зависимост от чуждата държава, от която произхождат, трябва да отговарят на изискванията на съответните разпоредби на двустранните международни договори или на Конвенцията за премахване на изискването за легализация на чуждестранните публични актове, съставена в Хага на 05 октомври 1961 г., по които Република България е страна, или на Правилника за легализациите, заверките

и преводите на документи и други книжа, както и да бъдат снабдени с преводи на български език, които се извършват и заверяват по предвидения ред.

ПРИ КАКВИ УСЛОВИЯ СЕ ОСВОБОЖДАВАТ БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ, ПРЕБИВАВАЛИ ПРОДЪЛЖИТЕЛНО В ЧУЖБИНА ОТ ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА ПЕРИОДА 2000 Г.-2004 Г.

В бр. 45 на ДВ е публикуван Закона за изменение и допълнение на Закона за здравното осигуряване, с който беше създадена възможност българите, които са пребивавали продължително в чужбина и за периода 1 януари 2000 г. – 31 декември 2004 г. са натрупали задължението към Националната здравноосигурителна каса да бъдат освободени от заплащането им при определени от закона условия. Съгласно §19в от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за здравното осигуряване българските граждани, които за периода от 1 януари 2000 г. до 31 декември 2004 г. са пребивавали извън страната повече от 183 дни през една календарна година и дължат здравноосигурителни вноски за своя сметка за този период могат да бъдат освободени от задължението за внасяне на тези вноски, ако не са направили свободен избор на изпълнител на медицинска помощ, сключил договор с районната здравноосигурителна каса по чл. 4, ал. 1 от закона за съответната календарна година (§ 19в от ПЗР на ЗЗО). Разпоредбата на §19в е в сила от 1 юни 2005 г.

Редът за освобождаване от внасяне на здравноосигурителни вноски на българските граждани, които са пребивавали в чужбина за периода до 31 декември 2004г. е определен в инструкцията, издадена от управителя на Националния осигурителен институт (Инструкция №4 на НОИ от 1 юни 2005 г. публ. ДВ бр.47 от 2005 г.). Инструкцията е съгласувана с директора на Националната здравноосигурителна каса.

На основание чл. 2 от инструкцията тези лица подават молба – декларация по образец в съответното териториално поделение на осигурителния институт по постоянен адрес в страната. Молби – декларации могат да се подават до 31 декември 2006 г. лично, по пощата с препоръчано писмо с обратна разписка, по електронен път или от упълномощено лице. Молба-декларация по електронен път може да се подава от лица, притежаващи удостоверение за универсален електронен подпис, издадено от доставчик на удостоверителни услуги, регистриран съгласно чл. 34 или при спазване на процедурата по чл. 44 от Закона за

електронния документ и електронния подпис.

В молбата-декларация се вписват трите имена и единен граждански номер на лицето, данни от документа за самоличност – номер, дата и място на издаване, адрес за кореспонденция в България. Когато молбата-декларация се подава от упълномощено лице в нея се попълват същите данните за упълномощеното лице.

Лицата, които са пребивавали в чужбина могат да бъдат освободени от задължение за внасяне на здравноосигурителни вноски за периода до 31 декември 2004 г. при положение, че:

- са пребивавали извън страната повече от 183 календарни дни през календарната година;

- не са направили избор на изпълнител на медицинска помощ /личен лекар/.

В молбата - декларация лицата декларират точните периоди, през които са пребивавали в чужбина поотделно за всяка година включена в периода, като се попълва деня и месеца на напускане и деня и месеца на завръщане в страната. В молбата се декларира и обстоятелството дали е направен избор на изпълнител на медицинска помощ. В случай, че лицето има избор на личен лекар попълва датата, на която е направил избора.

За удостоверяване на периодите на пребиваване извън страната към молбата-декларация се прилага един от следните документи:

- копие на задграничния паспорт, от който е видно датите на влизане и излизане от страната;

- удостоверение от съответната Районна дирекция на вътрешните работи;

- документ, издаден от компетентните органи на съответната държава, преведен по реда на Правилника за легализациите, заверките и преводите на документи и други книжа;

Когато молбата-декларация се подава от упълномощено лице се прилага и копие от пълномощното.

Изборът на изпълнител на медицинска помощ се удостоверява от регионалната здравноосигурителна каса по искане на съответното териториално поделение на НОИ. Периодите, през които лицето отговаря на условията за освобождаване от здравноосигурителни вноски се отразяват в допълнителния регистър за документно доказана здравна осигуреност. В случай, че лицето за цялата календарна година е пребивавало извън страната и не е имало избор на личен лекар за цялата календарна година се освобождава от задължението за внасяне на здравноосигурителни вноски и целия период се отразява в допълнителния регистър. В случаите, при които за календарната година лицето е пребивавало повече от 183 календарни дни, но има месе-

ци, през които се е завършало в страната, не се дължат здравноосигурителни вноски само за месеците, през които е било извън страната при положение, че за същите месеци няма избор на личен лекар. Тези месеци се отразяват в допълнителния регистър за документно доказана здравна осигуреност. За останалите месеци от годината се дължат здравноосигурителни вноски. Когато след извършване на проверка на декларираните в молбата обстоятелства се установи, че лицето е пребивавало по-малко от 183 дни извън страната през съответната календарна година или има избор на личен лекар то не отговаря на условията за освобождаване от внасяне на дължимите здравноосигурителни вноски. В тези случаи териториалните поделения на осигурителния институт писмено уведомяват гражданите за причините поради което не е уважена молбата. При несъгласие с констатираните обстоятелства тези лица могат да се обръщат към съответното териториално поделение на осигурителния институт или съответната районна здравноосигурителна каса.

За лихвоточките

Право да строят на общинска земя в България имат тези, чиито влогове са престояли в българска ДСК не по-малко от 5 години до 1990 година. 315 хиляди са били жилищните влогове у нас до тази година, според Гавраил Митев, шеф на жилищноспестовния фонд. 124 хиляди вложители са включени в списъците за строеж, 75 хиляди са компенсирани. Една лихвоточка се плаща в момента по 4 стотинки. Парите се осребряват, ако собственикът на влога реши да строи.

Чуждите кандидат-студенти

ще бъдат равни с българските при кандидатстването си в българските университети и ще влизат по същите критерии като българите след приемането на страната в ЕС. Това предвиждат промени в закона за висшето образование, които бяха гласувани на първо четене от 124 депутати. Измененията предвиждат също чуждестранните висши училища да откриват филиали у нас по реда на същия закон.

Най-изгодният начин да се купи ново жилище в България е на зелено. Тогава цената за квадратен метър е сравнително ниска. Това компенсира неудобството от

чакането. Ето цените на недостроени жилища в някои градове на България и в столицата в евро за квадратен метър. **Англичани купуват имоти у нас** Компании за инвестиции в недвижими имоти в България се появяват напоследък в Лондон. Акциите им се предлагат на Лондонската борса. Интересът към България е предизвикан от ниските цени на имоти, бурното развитие на туризма и модернизиращата се икономика.

Как да платите данъците си по Интернет

Стъпка 1:

Трябва да притежавате банкова дебитна карта и трябва да заявите желанието си да я използвате за разплащания в Интернет. Това може да стане в банката-издател или от банкомат.

Стъпка 2:

Регистрирате картата си в системата за електронни плащания ePay.bg

Стъпка 3:

Трябва да се регистрирате в сайта на Главна данъчна дирекция www.jaxadmin.minfin.bg Сега вече влизате в системата със своето потребителско име и парола и избирате "потребителско плащане".

Стъпка 4:

След като потвърдите, че приемате условията, е необходимо да изберете от списъка на данъчните задължения един или няколко данъка и да въведете броя на плащаните документи.

Стъпка 5:

Трябва поотделно да посочите за всеки един от данъците в коя ТДД ще бъде внесен, а след това трябва да посочите и ТДД, към което се отнася задължението ви.

Стъпка 6:

Попълвате платежните ви нареждания по указанията и ако всичко е наред, системата ви прехвърля към сайт, където осъществявате плащането.

Важно

Полученото съобщение на вашия имейл за извършените плащания трябва да се пази. Плащането се счита за извършено в деня, в който изплатената от вас сума постъпи по сметката на ТДД. А сумите постъпват не по-късно от три работни дни след датата на която е потвърдено извършеното плащане.

Българските студенти могат да избират кредити

за следване в България между 500 и 20 000 лева и за следване в чужбина до 100 000 евро. Изплащането започва след дипломирането, като срокът варира от шест месеца до една година, а след това срокът на погасяване – от пет до десет години. В повечето случаи договорът за кредит се сключва със студента и платежоспособен съдължник, обикновено родител. Той има качеството на основен длъжник при издължаването на лихвите по ползвания кредит през срока на обучението и на втори длъжник след това при издължаване на главницата и лихвата до пълното погасяване на кредита.

Втора пенсия в България, вноските на която са плащани в чужбина.

На настоящия етап страната ни е все още в процес на хармонизиране и транспониране на европейското законодателство в националното. Координацията на националните законодателства на страните-членки на ЕС в областта на задължителното социално осигуряване, в това число и допълнителното задължително пенсионно осигуряване, е уредена с регламентен номер 1408-71 от 14.7. 1971 г. В настоящия момент в съюза тече приемане на нов регламент относно координацията на схемите за социално осигуряване. С новите норми ще бъде защитено основното право на свободно движение на гражданите в общността, което включва и запазване на възможността да упражняват натрупаните си пенсионни права в държава-членка. Т.е. размерът на пенсията ще се определя въз основа на натрупаните пенсионни права на лицата, независимо в коя държава са осигурявани задължително за пенсия в периода на трудовата си дейност.

	Едностаини	Двустаини	Тристаини
София, кв."Белите брези"	627	604	537
Пловдив	438	417	420
Варна	498	505	560
Бургас	457	390	423
Русе	271	355	345

ДИАЛОГ НА КУЛТУРИТЕ

През ноември тази година под защитата на пражкия кмет Павел Бем и Съвета за човешките права към правителството на Чешката република, в Прага се проведе фестивалът “Диалог на културите”. Той бе посветен на проникването и взаимното обвързване на различните култури, езици и религии в Средна Европа. В програмата на фестивала бяха включени много филмови прожекции, изложби и авторски четения на писатели и публицисти. Особено голям интерес сред публиката предизвика акцията “Състезание на супите –

супи от три континента”, проведена на 12 ноември в пражкия пасаж Луцерна. Сред предлаганите екзотични супи от Япония, Ливан, Гърция, Корея, Унгария не липсваше и традиционната българска боб чорба, която определено пожъна успехи сред събралите се многобройни дегустатори. Българското присъствие на тази изключително пестра акция, която включваше изпълнения на различни фолклорни състави, не се ограничи само с това. Сред японските кимона и черните бомбета на унгарските танцьори ярко се открояваха народ-

ните носии на нашите момичета от вокалния квинтет “Лира” с диригент Антоанета Янкова. И докато слушателите се наслаждаваха на нетрадиционните шопски хармонии, на песните “Бе, Петрунко”, “Димянинка” и “Море чича рече” в другия край на пасажа децата с интерес разглеждаха рисуващата кукла Пинокио на българския художник Павел Харапов. Нашите представители в “Срещата на културите” за сетен път доказаха, че за бъдещето на българската идентичност в обединена Европа наистина не бива да се страхуваме. ■

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ТЕМА “НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА И ТЯХНАТА ИДЕНТИЧНОСТ”

През ноември в Прага се проведе международната конференция на тема “Националните малцинства и тяхната идентичност” в рамките на Петата среща на националните малцинства и 24 –та среща на “Движение Р”. Конференцията се проведе в четири секции, в които участваха над 300 души. От българска страна с доклад за българите и тяхната идентичност участва Теодор Ангелов. На пленарното заседание общинската съветничка по въпросите на малцинствата Хана Халова награди председателя на българската организация “Св. св. Кирил и Методий” в Прага Йордан Балуров за дългогодишна работа с националните малцинства.

С интересна литературно-музикална програма се представиха известните на пражката публика артисти и музиканти Алфред Стрейчек и Щепан Рак.

В рамките на конференцията бе организирана и изложбата “Националните малцинства и изобразителното изкуство” в Галерия 9, където Инка Делевова изложи исторически платна, пресъздаващи моменти от българската история. Участваха още О. Долежалова, С. Евонук, Г. Ферлетякова, А. Каминска, Т. Плиш, Й. Равас, Н. Рун, Р. Рац, Т. Туменсева, О. Вацова, М. Змирянович и И. Сопко. В Автоклуба на Чешката република се състоя и тържество, в което участниците на конференцията имаха възможност да

се запознаят помежду си в приятна и непринудена атмосфера. На тържественото закриване бе решено догодина да се проведе Шестата конференция по въпросите на националните малцинства. ■

ЙОРДАН БАЛУРОВ

ДА РАБОТИШ ЗА СВОИТЕ СЪОТЕЧЕСТВЕНИЦИ

ИВАН ИВАНОВ

Да представяме детайлно Йордан Балуров е излишно – с неизменяния фотоапарат в ръце той е част от всяко едно събитие и изява на българската диаспора в Чехия през последните 60 години. Може спокойно да го наречем живата памет на организационния живот на българите тук. Непосредствен повод да се срещнем отново с него е наскорошното получаване на извънредната награда на Пражкото кметство за дългогодишна работа в областта на народностните малцинства.

Какви чувства предизвиква у Вас получаването на тази награда?

Не знаех предварително за церемонията по награждаването и когато чух името си и поканата да изляза на трибуната бях много изненадан, но успях да запазя спокойствие и продължих да снимам участващите в награждаването. Правенето на снимки е мое голямо хоби след излизането ми в пенсия през 1988 година.

Кое Ви мотивира във вашата дългогодишна дейност, свързана с живота на българското малцинство в Чехия?

На мен просто ми липсва България през всичките тези години. Аз дойдох в Чехия по договор като земеделски работник през 1946 година. Носталгията по моята родина ме хвана още в купето на път за Чехия и до днес не ме е напуснала. Определено съм щастлив, че не ме е напуснала, защото, макар да звучи малко сантиментално,

винаги съм обичал семейството и родния си край.

Кога за пръв път се включихте в организация на българите, живеещи в тогавашна Чехословакия?

На 18 декември 1946 година в Нова вес у Хори Сватехо Шебестиана, буквално няколко седмици след пристигането ми, основах организация на българите, които пристигнаха там заедно с мен. Бяхме 23-ма души, събрахме книгите, които всеки от нас беше донесъл и направихме импровизирана библиотека. През 1949 година в Прага бе свикана конференция на всички български организации на територията на тогавашна Чехословакия, на която аз бях изпратен като делегат. На тази конференция ме избраха за секретар на централното ръководство на обединяващата организация, която се казваше “Георги Димитров”.

Получавали ли сте през тези години други награди за своята ангажираност в полза на българската диаспора?

От България – нищо. Получавал съм дипломи от чешка страна, които бяха свързани с професионалната ми работа в областта на кинематографията.

Да работиш за своите съотечественици в рамките на българската организация е свързано с много удовлетворение, но сигурно като всяко нещо и тази дейност има своите положителни и отрицателни страни.

Вижте, аз мога да кажа много неща, защото съм свидетел на всичко по-значимо

в живота на българската колония. Например, набирането на финансови средства за България през 1949 година, когато събрахме 17 милиона крони тогавашни пари, които имаха стойността на днешните и чрез посолството ги изпратихме в страната ни. Разбира се, спомням си и за негативни неща, как например един ден 185 наши студенти, смятани от тогавашните органи в посолството ни за неблагонадеждни и недостатъчно политически лоялни, бяха натоварени в конски вагони и експедирани за България.

Кои моменти от вашата работа Ви радват най-много?

Най-голямото удовлетворение е, когато човек вижда резултат от своята работа и има отзиви за нея. Когато човек чувства подкрепата за нея, било то под формата на дотация за издаване на книга, както беше в моя случай или просто като приятелско насърчаване.

Като погледнете назад във времето кои изяви на българската диаспора са се запечатали най-ярко в паметта Ви?

През 1948 година имаше една българска студентска бригада за построяването на железопътна линия, наречена “Релси на младежта” и нашите студенти тогава излязоха първенци. Спомням си за един прекрасен студентски хор от Бърно през 50-те години, който беше от 120 души. Не можете да си представите как хубаво пееха тези млади хора. Тук в Прага през 60-те години имахме и изключително добър танцов ансамбъл. Още ме побиват тръпки, когато си спомням за техните концерти... И днес посещавам изявите на различните български организации, макар не всички да са ми приятели, защото най-важното за мен е да поддържам контакти с българи. ■

ЙОРДАН БАЛУРОВ

е роден на 7 декември 1920 година. В Чехия живее от 1946 година. Работи в земеделието и после завършва вечерна школа за филмово творчество към ФАМУ през 1957 година. Четиридесет години работи като асистент-режисьор и директор на продукция при филмово студио Барандов. От 1988 година е пенсионер. Член е на ръководствата на много български организации, а от 1992 година – основател и до днес председател на културно-просветната организация “Св.св. Кирил и Методий”. Автор е на биографичната книга “Носталгия”, 2004 г. Под печат е следващата му книга “Записки”.

ВЕСЕЛИН ТОПАЛОВ

НОВИЯТ СВЕТОВЕН ШАМПИОН ПО ШАХМАТ

МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

През октомври тази година Веселин Топалов спечели в Сен Луис, Аржентина, световната ранглиста по шахмат на ФИДЕ (Световната федерация по шах) след като в предпоследния кръг направи реми с Рустан Касимджанов от

Узбекистан. “Начинът, по който българинът си осигури Световната титла по шахмат един кръг преди края на надпреварата, носи почерка на един неуморим боец” – писа немската информационна агенция ДПА. Така българите вече са носители на световните титли, както при мъжете (Веселин Топалов), така

и при жените (Антоанета Стефанова) и при ветераните (Любчо Спасов).

Водачът в световната ранглиста ФИДЕ Веселин Топалов е първият българин, шампион на федерацията. На турнира в Сен Луис той не загуби нито една партия. Титлата и премията от 300 000

долара спечели благодарение на решителната си игра и готовността си да рискува. “Не се страхувам да загубя. Това е разликата между мен и останалите” – каза Топалов пред агенция ДПА. Според спортните коментатори българинът има ярък шахматен почерк и стил в играта, подобен на Гари Кашпаров и е известен с това, че не прави бързи ремита. 30-годишният русенец живее в България и Испания. Първият му тренировъчен лагер преди световното е във Велинград. След това продължава да тренира в Испания, тъй като климатичните условия са сходни с тези в Сен Луис, Аржентина. Топалов казва, че се концентрира най-добре в Испания, където има и жилище. Денят му започва с посещение на фитнес-център, след което играе шах в продължение на пет часа, а вечер се разговарва с посещения на дискотеки. По думите му преди турнира трябвало да се откаже от нощния живот и пиенето на коктейли. Топалов, който в момента е шахматистът с най-висок рейтинг във ФИДЕ и е на първите страници на много спортни вестници, носи дрехи от италиански дизайнери в ултрамодерен стил.

“Званието световен шампион не е аристократична титла, която се предава по наследство. И аз много добре зная, че рано или късно ще стана экс-шампион. Но в моите сили е да направя така, че това да стане възможно най-късно” – казва Топалов. Известният руски шахматист Владимир Крамник не участва в турнира и след побе-

дата на Топалов коментира, че Топалов е световен шампион във версията, подкрепена от Световната асоциация по шах. Самият Крамник е 14 –тият световен шампион в класическия шах и смята, че за световната титла трябва да се състезават двамата най-добри играчи в момента – т.е. той и Топалов. На пресконференция в Сен Луис обаче българинът заяви: “Тази година победих в три супертурнира. Владимир Крамник е един от най-добрите шахматисти през последното десетилетие, но сега е едва седми в рейтинговата класация на ФИДЕ и не смятам, че има право да ме призовава да се състезаваме за световната титла...” ■

ВЕСЕЛИН ТОПАЛОВ

е роден на 15 март 1975 г. в Русе. На осем години започва да играе шах. Негов пръв учител е баща му. През 1989 г. става световен шампион за юноши до 14-годишна възраст в Порто Рико и е удостоен със званието международен майстор. Година по-късно е на второ място в шампионата за юноши до 16 г. в Сингапур. През 1992 г. става гротмайстор, а през 1993 г. е вече сред първите десет в световната ранглиста. Участва успешно в редица силни международни турнири в Мадрид, Амстердам, Лион, Новгород, Виена и др. През 2002 г. получава правото да играе във финален мач на претендентите – версия на Професионалната шахматна асоциация, в който губи от Петер Лeko (Унгария). През 2005 г. е трети след Петер Лeko и Вишванатан Ананд (Индия), след като побеждава Владимир Крамник с черните фигури само за 20 хода. На супертурнира в Испания Топалов побеждава в последния кръг Гари Кашпаров, изравнява се с него по точки, но остава на второ място по допълнителни показатели. През май тази година русенецът спечелва силния турнир в София, като се нарежда с една точка пред Вишванатан Ананд. На 16 октомври става световен шампион по шах в турнира на ФИДЕ.

СВЕТОВНИ ШАМПИОНИ НА ПРОФЕСИОНАЛНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ ПША

1993 – 2000 г. Гари Кашпаров (Русия)
От 2000 г. Владимир Крамник

СВЕТОВНИ ШАМПИОНИ НА ФИДЕ

1993 – 1999 г. Анатолий Карпов (Русия)
1999 – 2000 г. Александър Халифман (Русия)
2000 – 2002 г. Вишванатан Ананд (Индия)
2002 – 2004 г. Руслан Пономарьов (Украйна)
2004 – 2005 г. Рустам Касимджанов (Узбекистан)
От октомври 2005 г. Веселин Топалов (България)

КАРОЛ ЕФРАИМ СИДОН

ЕВРЕЙСКАТА СЪДБА КОРЕННО СЕ РАЗЛИЧАВА
ОТ СЪДБИТЕ НА ДРУГИТЕ НАРОДИ

МИХАЛ ФОРЦ

От прозорците на старинната канцелария на главния равин в Чехия се вижда острият покрив на една от най-старите функциониращи синагоги в света. Спомних си за широко отворените очи на синовете си, когато им разказвах, че може би там горе в праха на Староновата синагога и досега лежи Голем. Предполагаемият създател на това митологическо глинено същество – равин Лев, наричан Махарал, лежи наистина недалече оттук в Старото еврейско грабище в края на бившия еврейския квартал в Прага. Този световноизвестен учен вече няма да “възкреси” Голем, но човекът, който бавно става от компютъра и сяда срещу мен, е един от онези, успели до голяма степен да възродят еврейските традиции в последните 15 години.

Равин Сидон, откога датират първите сведения за евреите на територията на днешна Чехия?

Заселването на евреите по чешките земи, както навсякъде в историята на евреите, предшества официалните сведения за тях. А данните са обикновено малко на брой. Със сигурност можем да говорим за присъствието на евреите в Прага през IX век.

По какво според Вас се различава еврейската общност от останалите малцинства в Чешката република?

В две насоки. На първо място това е еврейската съдба, която коренно се различава от съдбите на другите народи. Другата разлика е, че този народ има своя култура и своя религия, и бих казал, дори своя цивилизация. От това произтичат и много от проблемите, с които евреите се сблъскват в процеса на историческото си развитие.

Но другите малцинства са също носители на някакви цивилизации...

Това не е точно така, защото останалите цивилизации в повечето случаи се влияят от много народи по това време, докато евреите през цялото време всъщност “носят” навсякъде със себе си своята цивилизация, а това е наистина специфично.

Какво е мнението на мнозинството в Чехия за евреите? Как се възприемат те?

Аз не искам да възхвалявам никого, но мисля, че сега мнозинството като цяло е положително настроено към присъствието на евреите тук.

За разлика от Чехия, където живеят предимно евреи – ашкенази, в България, както и на целия Балкански полуостров, живеят и сефарди. Какви са

като цяло отношенията между сефарди и ашкенази?

Аз бих се върнал към още нещо, което се отнася до първия въпрос. В XI век Прага посетил Ибрахим Ибн Якуб, испански евреин. Той първи дава сведения за Прага, за нейното съществуване и същевременно за евреите, които живеят тук и казва, че търгуват с южните земи – днешна Унгария, Румъния, България и със сефарадските евреи. Евреите тук имат малко по-различна култура от тези във Франкската империя, защото в чешките земи се преплитат източни и западни влияния, както и влияния между Средиземноморието и Балтика. Аз съм убеден в това, че групата, която е в Прага, не може да се смята за бежанци или емигранти от Испания. Тя е най-старата основа на чешката еврейска общност. Специфично за тогавашната общност е, че говори на чешки. Те ползват до XIV век “лашон кенан”, което всъщност означава буквално преведено “славянски език”. Наричали Чехия “земя Кенанска.” Кенан означава нещо като славянин. Дълго време са имали много силни връзки с България.

А има ли достатъчно информация за съдбата на българските евреи през Втората световна война?

Аз мисля, че се знае достатъчно. Преди всичко ние, евреите, много ценим твърдото противопоставяне на царя и на целия български народ срещу транспортирането на евреите и антисеметизма в България. А това е било наистина изключение. Разбира се, има и обратна страна на монетата, защото се е отнасяло само за тамошните евреи. В края на краищата, подобно е било положението и в Дания. Но българските евреи са били спасени и това е исторически факт.

Какви са връзките на чешките евреи с българската общност?

С българската еврейска общност нямаме никакъв пряк контакт, освен общите срещи, но мога да кажа, че поддържаме добри отношения с техния равин. ■

КАРОЛ ЕФРАИМ СИДОН (9. 8. 1942 г.)

Равин и писател. Следва драматургия и сценаристика. Работи в Чехословашкото радио. От 1968 г. е редактор в “Литературни новини”, “Литературен вестник” и др. Подписва “Харта 77.” През 1983 г. емигрира в Германия, където учи юдаизъм. От 1992 г. е главен чешки равин. Издава няколко книги, между които “Евангелието на Йосиф Флавий”, “Червена крава”, “Седем думи”, 6 драми и приказки за деца.

ЯПОНИЯ

ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЕДНА БЪЛГАРКА

МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

СНИМКИ: ОЛЕГ ЕРЕМИН, МАРИЯ ЗАХАРИЕВА, ЛЮБОМИРА ПОПОВА

Връщам се за трети път в Япония. С поредното турне на Държавната опера -Прага. Този път сме четирима българи. Йорданка Дерилова, с която знаменитият Хосе Кура предпочиташе да пее в Токио, е вече в Германия. Чудя се дали в тази екзотична страна, в която се завръщам след седемгодишно прекъсване, може още нещо да ме изненада. Знам, че в електрония град Акихабара отново ще се чувствам като на друга планета, че във всеки супермаркет мога да си купя българско кисело мляко, че японците имат изключително чувство към детайла и към естетичното и че ще се любувам на най-красиво аранжираните цветя и розовата градина в Осака. Знам, че ме очакват много кимона, усмивки, поклони, ветрила и чадъри и че най-последно ще ми замирише на море и водорасли. Но и за момент не ми хрумва, че един от секс-символите в Страната на изгряващото слънце е българин...

ЯПОНСКИЯТ ЕТИКЕТ

Самолетът от Франкфурт до Токио лети вече 11 часа с 850 км. в час. След малко пред нас ще се разкрие величествената гледка на Фуджи - един от символите на

Япония. “Коничива”, “сайонара”, “аригото”(добър ден, довиждане, благодаря) - звучат в съзнанието ми най-използваните японски думи. В полусънно състояние се опитвам да се “настроя” на японска вълна и да си спомня някои особености на япон-

ския етикет. В паметта ми изплуват усмихнатите и любезни японци, които се кланят почти непрекъснато. Кимането с глава за поздрав ми се струва напълно естествено, но дълбоките поклони от 45 до 90% са доста странни за европейца. И още... японците не смъркат на обществени места, да не говорим за директното бърсане

на носа – това е много неприлично. Вярно е, че почти на всеки ъгъл в Токио раздават рекламни хартиени кърпички, но те не трябва да се ползват в присъствие на други лица. Който има хрема, ходи с бяла маска на лицето.

Спомням си, че когато за първи път излязох по токийските улици бях “грабната” от тълпата, която ме повлече незнайно накъде. Чувствах се като на друга планета. От всички посоки се стичаше огромно количество хора, които ми изглеждаха напълно еднакви. Освен, че не ги различавах визуално, бяха облечени и стереотипно: мъжете - с черни костюми и вратовръзки, а жените – със сиви костюми. И тогава срещу мен се зададоха няколко души с маски. Отначало предположих, че това е своеобразна екологична защита, но впоследствие нашият чешки преводач, наричан от японците Холи-сан, ни обясни, че “маскираните” имат просто хрема или грип и не искат да заразяват другите.

Изобщо в Япония трябва да се спазва дистанция. Хората там не се прегръщат на обществени места, не си подават ръце и не

се потупват по рамото. Да не говорим за целувки по улиците – това е просто недопустимо!

Само няколко дни по-късно нарушавам японския етикет, като дружелюбно стискам ръка при запознанството си с Юко. Добре, че младата японка е московска аспирантка и е свикнала на подобни прояви. Теоретично знам, че не е добре да гледам японците в очите, за да не ги смуцвам с поглед, но Юко ми обяснява на руски колко ѝ харесвало в Москва и аз се “хващам”, че съм вперила поглед в нея.

Не предполагах, че в Япония ще получа подаръци и когато ми подават едно пакетче автоматично го отварям. Грешка! Нарушавам вродената японска деликатност.

В Страната на изгряващото слънце считат, че е невъзпитано да се отварят веднага подаръците. Това е признак на прекалено любопитство, а и можете да накарате дарителя да се срамува от скромния си подарък.

Правилата на японския етикет са много повече и много по-строги, но нямам време да ги “търся” в паметта си, защото боингът вече каца на едно от най-големите международни летища в света - Токио-Нарита и бързо трябва да се прехвърлим до летището за вътрешни линии Токио-Ханеда, откъдето отлитаме за Сапоро. Нарещам се на опашката за паспортна проверка. Няма специални гишета за привилегирани американци или членове на Европейския съюз. Тук хората са просто японци и чужденци.

ЯПОНСКИЯТ ТРАНСПОРТ

Малко по-късно ни вкарват в японските автобуси. Това е цяло нещастие за един

европеец, освен ако не тежи под 50 кг. и не е висок под 1.50 м. Седалките са толкова тесни, че част от тялото е винаги извън тях – най-често във въздуха. Освен това, за пестене на място, в средата има съвмеими седалки, които някои от колегите са принудени да използват, тъй като броят на седалките в автобусите е винаги различен и не може да се спазва грижливо направения от чешките колеги ред за сядане. Отгоре на всичко, уличката между седалките е затрупана с куфари, тъй като багажникът не е в състояние да побере множеството

багаж на всеки от нас. И ето, че се разнася миризмата на добра чешка бира, която вече изтича от нечия чанта. Шофьорът е напълно изтощен от вдигането на тежести (нашите куфари), прилежно ги нарежда с бели ръкавици, целият плувнал в пот, но като типичен японец, не се оплаква. Още 12-тина пъти трябва да издържим подобно кошмарно пътуване. Но в японския транспорт има и много по-приятни моменти.

Тъй като имаме спектакли в 15-тина японски града, за щастие, не навсякъде могат да ни транспортират с авто-

буси. Няколко пъти пътуваме със самолет и с влака-стрела, веднъж с ферибот по Японско море. Летенето със самолет е подобно на това в Европа, а за ферибота не случихме на добро време.

Затова пък пътуването със суперекспресите “Шинканзен” (нова, директна железопътна линия) е цяло преживяване. Преди всичко това са серия от влакове и всичките – стрели, които се движат със скорост от 250 до 400 км. в час. Класическият тип е със синьо-бяла аеродинамична обля “муцунка”. И откъде, и отвътре прилича на самолет. Мечтая си за такъв влак, който ще ме отнесе за 4-5 часа до Бълга-

рия. Не случайно цената на билетите за влака-стрела и за самолет е почти сходна. Само че с влака пътуването е по-удобно и по-безопасно, а често се губи много по-малко време, защото спира в центъра, докато летищата в Токио и Осака, например, са отдалечени на 60 км. и трябва да се ползва и друг транспорт, предимно – автобус. При това влака можете да го хванете и в последната минута.

Суперекспресите, известни в Япония под общото названиее “Шинканзен”, са пуснати в експлоатация през 1964 г. Първите от тях са се движели “само” с 210 км. в час по линията Токио – Осака, която е дълга 515 км. Днес “Шинканзен” се движат с точност до 15 секунди и със средна скорост 300 км. в час. Те са най-точните и безопасни влакове в света. Извозват 6 млрд. пасажери годишно. Сега се експериментират нови влакове с магнетична левитация, които имат специални “уши” на покрива, за да могат да спрат бързо по време на земетресение. Те ще могат да развият 552 км. в час.

Интервалите между отделните влакове е само 8-10 мин., така че стига и най-малката разсеяност и спокойно заминавате в нежелана за вас посока. За слизане от влака разполагате с 1-2 мин. Нашата група от 190 души трябваше да се “изстреля” точно за 2 минути и на спринт да смени влаковете. Улесняват ни номерата на вагоните, които са написани на перона под краката ни и зад тях се нареждаме в редица, като имитираме прилежните японци. Самото пътуване е изключително комфортно. Шумът е заглушен до минимум. Седалките могат да се пуснат до полулегло положение. Млади японки разнасят храна в кутии (бенто) и напитки, като при всяко влизане и излизане се покланят. Задължително се покланя и кондукторът. Моите колеги намират това за много комично и излизайки от вагона също ни се

покланят. На дисплея във всеки вагон има надписи на японски и на английски. Ако имате карта, можете да се обадите от вградените телефони. За по-големите багажи има специално място в предверието. Не се притеснявайте – никой няма да ви ги отнесе. В Япония не се краде. Шофьорите, например, си остават колите отключени. Горко на този, който се опита да открадне нещо. Ако е чужденец, моментално го екстрадират от страната. В Япония се разкриват 98 процента от престъпленията. Както във влаковете, така и в **токийското метро**, което е третото по големина в света, билетите се перфорират в турникети още на входа. Перфорираният билет се пази и при излизане се слага отново в турникета, който го поема и ви пуска да мините. Пътниците с нередовни билети остават “заклещени” и не могат за излязат. С други думи, няма нужда от контролори. Пред токийското метро присъствах на необикновена сцена. Множество ученици, облечени в униформи, събираха фасовете, пуснати от безотговорни пушачи, с бели памучни ръкавици. Нещо неразбираемо за мен е, че в японския транспорт не се отстъпва място на възрастни хора и деца. Има определени само места за инвалиди.

Почти на всички е известно, че в Япония движението е обратно. Затова като пресичате, трябва да гледате надясно, а не наляво. Но там светофарите пеят като птички или кукал, с което улесняват пресичането. А неправилното пресичане не се изплаща – веднага идва пътна полиция.

ХОТЕЛИТЕ В ЯПОНИЯ

Имаме щастието, че ни настаняват в хотели по европейски стандарт, но дори и в някои от тях се чувстваме доста притеснени, тъй като стаите са малки и понякога няма място за куфарите. Затова пък в огромните фойейта има толкова прекрасни икебани, че веднага им прощавам на японците техните стаи, в които понякога пребиваваме.

Интересно е, че фойейтата на големите японски хотели са традиционно място за християнски сватби. Неволно присъствах на такава в Токио. След словото на отчето, трима негри, облечени в зелено-черни мантии, пееха спиричуели на микрофони и предадоха на сватбената церемония забавен привкус.

Нещо много специфично за японските хотели е противоземетръсната конструкция, изработена по специална технология. И за момент не си пожелавайте обаче да изпитате силата и гъвкавостта на тези конструкции. Десет минути след поредното земетресение в Токио хотелът продължаваше да се люлее и да се “намества”, прозорците скърцаха, а уплашените чешки колеги предприеха най-неразумното действие в случая - слизаха от 20-етаж на хотела с остъкления асансьор. И още нещо... Японските хотели притежават най-съвършените тоалетни на земното кълбо. Тук нямам предвид изключителната чистота, която цари навсякъде в Япония. А това, че тоалетната чиния е снабдена със специален дисплей, чрез който се

регулира както топлината на рамката, така и температурата, посоката и силата на струята, която ще ви измие.

Във хотелите всеки ден ви раздават кимона. С тези кимона не може да се разхождате по коридорите или пък да ходите до рецепцията. Това е грубо нарушение на японския етикет! Кимоната в случая служат за домашни халати. Специален надпис на английски ви предупреждава, че може да си пхнете кимоното в чантата и да си го отнесете като сувенир от Япония само срещу определена сума.

ЯПОНСКАТА КУХНЯ

Когато в Япония си купите нещо за ядене, почти никога не можете предварително да знаете какъв вкус ще има. Със сигурност вкусът ще е необикновен и яденето, дори да не ви хареса, ще е здравословно. Там се ядат сурови, пържени и печени риби; ориз, обвит във водорасли и гарниран в средата с плънка също от сурова риба, известен като суши. От шандовете на супермаркетите ви гледат всякакви морски животни като октоподи, раци, скариди и калмари. Но можете да си купите и панирани зеленчуци, патладжан и моркови например, пилешки и свински шишчета и пържоли. Характерно за японските ястия е, че всяко от тях е малко произведение на изкуството. В традиционния японски ресторант трябва да се събуете. Ако имате щастие, можете да си сложите краката в дупка, изкопана под масата. Иначе трябва да стоите на колене и след известно време няма да можете да си намерите място, а на другия ден със сигурност ще имате проблеми с ходенето. Сервитьорите също застават пред вас на колене и първо ви дават влажни хавлиени кърпи (осибори), за да си избършете ръцете. Супата трябва да изпиете, а остатъкът да изядете с пръчки.

(Има толкова привила за ползване на пръчките - да не се бучат в ориза, да не се размахват и т.н., че предпочитам да си поискам вилица). Следват красиви салати с морско зеле, например. Салатите често са украсени с малки цветчета, които също се ядат. Могат да ви донесат и зеленчук с поетичното название "пролетни хризантеми". Със сигурност ще ви сервират традиционната сурова риба, която, за мое учудване, се оказва вкусна като се залее със соев сос, но дейки я, все пак се опитвам да забравя, че е сурова. Следват пилешки и свински шишчета. После могат да ви сервират и японска пица и ризото – ястия, предназначени явно за европейския вкус. Традиционното японско питие саке определено не ми харесва.

В Япония обаче съществуват т.нар. суши барове, където се яде бързо и евтино.

ЯПОНСКАТА ПРЕДСТАВА ЗА БЪЛГАРИЯ

Японците веднага ще ви попитат откъде сте, стига да знаете поне малко английски. Не си мислете, че не са чували за България. "България – възкликват веднага – най-доброто кисело мляко!" А някои добавят: "И най-доброто розово масло."

В Япония вече 30 години компанията "Мейджи" произвежда по лиценз българско кисело мляко, известно като "Мейджи България йогурт." В най-скоро време на опаковките му ще се появят и изгледи от България. Компанията "Мейджи" е най-големият пропагандатор на България в Япония. Тя подкрепя много културни прояви на нашата страна и спонсорира двете турнета на Софийската национална опера в Страната на изгряващото слънце. Разбира се, японската представа за България е малко идеализирана, тъй като японците си мислят, че след като имаме най-доброто кисело мляко, живеем изключително здравословно.

Моят български колега случайно се запознал с японка, облечена в красиво кимono, която му поискала автограф след

спектакля. Попитала го откъде е и после му казала на чист български: "Добър ден!" Впоследствие се оказало, че г-жа Сетсу Ватанабе е председателка на фенклуба на **Светлин Русев**. Сигурно като мен ще си помислите, че става въпрос за известния български художник-академик. Като се привключих на японския веб, установих обаче, че това е фен-клуб за нашия 29-годишен цигулар от Русе. Сега той е концертмайстор на Френското национално радио, а през 2001 г. е спечелил Първа награда и специалната награда на публиката на меж-дународния фестивал "Сендай", Япония.

Безспорно най-популярният българин в Страната на изгряващото слънце е **Калоян Махлянов**, наричан **Котоошу**. Той е най-бързо проспериращият състезател на

традиционната японска борба – сумо и най-успешният европейски сумист. През ноември тази година 22-годишният търновец успя да победи единствения действащ йокодзуна (велик шампион) Ашаторю. Махлянов е медийна звезда, един от секс-символите в Япония и в световната преса е наричан "Българският Бейкън".

ТРАДИЦИЯ, УРБАНИЗАЦИЯ И ЕКЗОТИКА

Неделима част от Япония са японските храмове и дворци. Те са своеобразни оазиси сред абсурдната, според мен, градска архитектура, състояща се от безразборно нахвърлени небостъргачи и сиви здания, залепени едни за други. Недостигът на жилищна площ си е казал своето. Урбанизацията е почти непоносима. Но в екзотичните за европейското око храмове се разнасят аромати, палат се свещи и благоговонни пръчки и за да ви чуе **ками** (божеството), трябва да оставите пари, да се поклоните и два пъти да плеснете с ръце, а след молитвата отново да благодарите с поклон. Интересно е, че повечето японци са едновременно будисти и синтоисти. В дворците можете да се докоснете до славната японска история, но не очаквайте големи музейни сбирки – там ще видите няколко стари оръжия и кимона.

Представата ни за Япония като за страна с една от най-проспериращите икономики в света е, разбира се, вярна. Но Страната на изгряващото слънце носи в себе си и много тайнственост и екзотика, преплетени със своеобразна абсурдност. И гледайки непонятните за мен японски знаци, асоцииращи разсипан чай, си мисля, че докосвайки се за пореден път до японската култура, религия, мангалитет и традиция, разсипвам чая още повече... ■

ОЩЕ ЧУВАМ ОНЯ ЗВУК НА ГАЙДА ТВЪРДИ МЛАДИЯТ БЪЛГАРИСТ ГЕОРГИ БЕЧЕВ

СИЛВИЕ ВАЙСКЕБРОВА

Георги Бечев (1979 г.), следващият наш млад пражки българист, е в момента докторант в Института по етнология във Философския факултет на Карловия университет в Прага. Работи като екскурзовод в Прага и свири на саксофон. Завършва българистика през 2004 г. и защитава дипломна работа на тема "Художествено-естетически и социокултурни аспекти на българската народна музика" под научното ръководство на доц. Петя Бъркалова.

Името ти за един чех трябва да представлява известен проблем. Не те ли смятат за англоговорещ?
Вярно е, че доста хора ме наричат Джордж. Опитвах се да обясня, че това не ми е името. Но свикнах и с много други имена.

Нямам чувството, че говориш с акцент. От малък ли говориш български?
Имам акцент. Даже ми казаха, че говоря като Симеон след завръщането му в България или пък, че говоря, както се е говорило на село преди 30-40 години. Това идва от баба ми, която произхожда от Родопите.

Много хора се чувстват травмирани от университетските години и после преживяват криза, докато намерят реализация. Познато ли ти е това?
Аз не исках да следвам точно българистика. Исках нещо по-общо за Балканите, но да не е лингвистика. След като влязох в Университета, живеях весел студентски живот, но след известно време човек осъзнава, че това вече не го задоволява. Имах късмет да се запозная с Васко Самоковлиев, който ми подсказа, че гръцкия език с който се занимавам от

години, може да ми е от полза. Дотогава не бях мислел да работя с гръцки.

Ти имаш ежедневен контакт с музиката, свириш в група. Какво ти дава това?
Масовата култура не ми харесва. Драматургията на радиостанциите например е ужасна. Частните радиа излъчват само "супер" и "шик" парчета, коментирани с най-сленговия чешки език, останалите пък хитове от преди 30-40 години. Общо някакви 100 песни, които непрекъснато се въртят. Затова слушам само Радио 1 и Радио Класик, макар че и Радио 1 стана напоследък по-комерсиално.

Остава ли ти време да пътуваш из България? Кои места там обичаш най-много?
Времето не ми позволява да пътувам, когато желая. Една година и половина не съм бил там, което ме притеснява, защото баба ми ме чака. Най-любимиса ми Родопите. Лично аз ги смятам за най-запазен район, не само като природа, но и от гледна точка на взаимоотношенията между хората. Мога да ти разкажа няколко конкретни случки. Верднъж бях с приятелката си при нашите в село Петково, Смоленско - родното място на баща ми. Комшиите ни, стари хора, ни поканиха на качамак. Много хубаво прекарахме с тях. Ядохме, говорихме и слушахме народна музика, след което всички заедно изиграхме няколко хора. Ние, младите с тях - хора на 80-90 години! Пак така, веднъж пристигаме с приятелите ми в Петково, гладни и изморени, след следобедното печене на хляба (хлябът се пече два пъти на ден, сутрин и следобяд), който вече се беше свършил. Като споменахме, че няма хляб за нас, комшиите ни донесоха по малко, и на нас накрая ни се събраха цели пет хляба. Друга случка, която за винаги ме впечатли беше, когато се изкачих на един баир над селото и изведнъж чух звука на гайда как се носи над долините и горите. Още чувам оня звук на гайда...

Как продължава работата ти върху темата "Българска народна музика". Не изисква ли тя от тебе да си малко Индиана Джоунс на български терен?
Аз не съм професионалист по тази тема, но това, което ме привличаше бяха теренни проучвания и контакт с българската народна музика в Родопите, и то и от двете страни на границата. Защото хипотезата ми е, че така както съществува в лингвистиката т.нар. Балкански езиков съюз, така и в музиката има нещо като балкански народно-музикален съюз.

С кой българин би искал да се запознаеш лично?
С Ваня Балканска, защото е от Родопите и защото нейната песен лети в космоса. ■

ХРИСТО ГЪРБОВ

ПОЛИТИЦИТЕ ТРЯБВА ДА СЕ ПОУЧАТ ОТ ХОРАТА В ТЕАТЪРА

МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

В спектакъла “Магистратите също плачат”, включен в Петото национално турне на Държавния сатиричен театър 2005, Христо Гърбов беше възлова фигура - еврокомисарят Геремек, който осъществява в България мониторинг върху различните звена на правораздавателната ни система. С нашия известен актьор разговарях в паузата между двата много успешни спектакъла във Фестивалния комплекс във Варна.

Г-н Гърбов, как стигнахте до актьорската професия – случайно или съвсем целенасочено?

Аз първоначално исках да стана художник. По едно време и лекар. Учил съм и инженерство в родния си град Варна, но в крайна сметка започнах да кандидатствам във ВИТИЗ – цели четири години. Упорито кандидатствах и накрая ме приеха. Така че не може да се каже, че случайно съм се

насолчил към тази професия. В момента, в който реших да стана актьор, това беше категорично решение.

Кои бяха вашите преподаватели във ВИТИЗ? Има ли имена, които винаги ще помните?

Винаги ще помня проф. Елка Михайлова, която ме прие, а също и Петър Попзлатев, който ми преподаваше художествено

слово и техника на говора. За мен ВИТИЗ се оказа една много добра школа. И си спомням винаги с добро за тези хора.

Къде беше първият Ви ангажимент?
В Хасковския театър.

Не във Варна?

Не, във Варненския театър съм работил една година като сценичен работник. Не ми беше пътят във Варна, а пък и аз целях София като повечето актьори. Освен двете години в Хасково, бях две години и в Ловешкия театър с трупата на Иван Станев, който също е варненец, но вече работи и преподава в Берлин. После попаднах в Сатиричния театър чрез Национален конкурс, а в момента съм на свободна практика.

Какво Ви дава и какво Ви взема актьорската професия?

На мен ми е дала само хубави неща. Страшно много хора ме спират по улиците и ми казват, че съм любимият им артист. Значи, всичко хубаво, което може да се

случи на един актьор в професията, ми се е случило...

Да бъде любимец на публиката?

Да. А какво ми е взела актьорската професия не знам. По-скоро ми е дала. Максимално съм се възползвал от актьорската си практика.

Изиграхте ли вече любимата си роля или ролята, за която сте мечтал като кандидатствали във ВИТИЗ?

Ами, аз не съм от актьорите, които имат любими роли. Не съм от актьорите, които искат да изиграят на всяка цена Хамлет или Ромео. Въпреки че съм играл и Хамлет, и Ромео – в една от постановките на Теди Москов. Неговите постановки са по-особени и са направени с много чувство за хумор. Може би Сирано де Бержерак – ролята, която изиграх пак в спектакъл на Теди Москов е ролята, която съчетава комично и тъжно в едно истинско присъствие и аз много я харесвам като актьор. И сега в спектакъла “Фенове” с режисьор Иглика Трифонова и автор Елин Рахнев, където играя по-нервният фен, се изявявам максимално като актьор.

Какво е мнението Ви за новата генерация български актьори? Вие като неин представител сигурно най-точно усещате по какво се различава младата генерация от старата?

Благодаря. Ами, различава се по това, че е по-млада. Възрастта е от голямо значение според мен. Вярно е, че възрастните актьори са много талантливил Това е едно изключително поколение пред което се прекланям – Калоянчев, Мутафова, Кольо Анастасов. При нас има приемственост и се надявам, че това проличава в днешния спектакъл. Аз много уважавам възрастните колеги. Но, за жалост, сега на младите им се дава много малък шанс в театъра.

А в киното?

В киното шансът е още по-малък. Защото театърът все пак се запази като структура, докато киното се разгради и е много, много трудно. Вече се правят много малко български филми. А точно в тях българският артист може да бъде на мястото си.

ДЪРЖАВЕН САТИРИЧЕН ТЕАТЪР "АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ"

ИЗДИРВА

Лицата са особено опасни. Пътуват в група.
Въоръжени са с нов комедийен спектакъл и лятно настроение.

ЗАРАДИ ТЯХ

МАГИСТРАТИТЕ СЪЩО ПЛАЧАТ

от Попов, Кръстев, Вешим

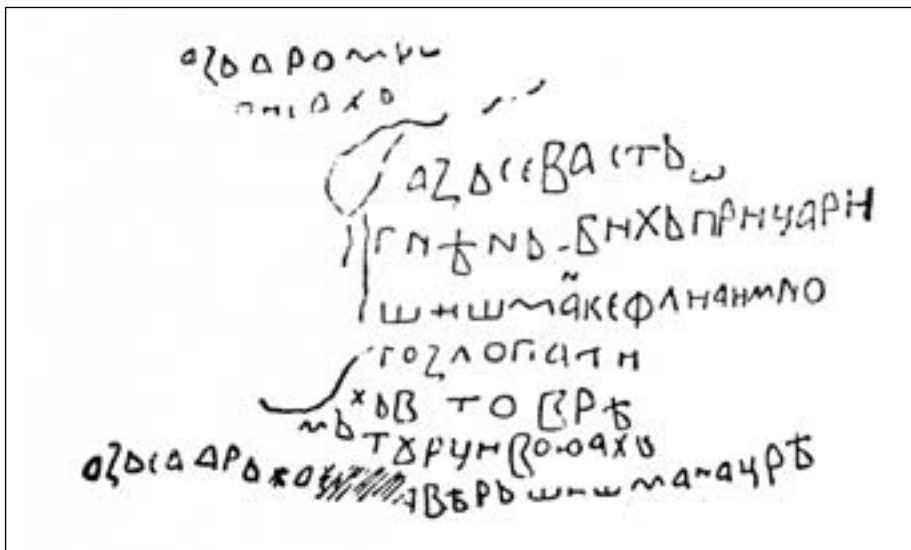
ПОСТАНОВКА - РАШКО МЛАДЕНОВ
СЦЕНОГРАФИЯ - ВИРЖИНИЯ И МАРИНА ДОДОВИ

Какво според Вас може да съхрани българите като нация в нелеката политическа ситуация, в която се намираме?

Не мога точно да Ви кажа. Едва ли някой може да Ви даде формула на този въпрос. Но, като човек, който се занимава с театър, мисля че хората отиват там, където има нещо истинско и силно, което завладява публиката и те му върват. Затова все повече публика има напоследък в залите. И мисля, че политиците трябва да се поучат от хората в театъра. Ето сега “Писмо до Америка” в лицето на Иглика Трифонова пожъна страшно големи успехи. Хората се връщат към езика си и към културата си, щом има хубави постижения в тази област. И мисля, че това е един от пътищата да се съхраним. Но това не е рецепта как да се справим в сложната политическа ситуация. За съжаление, рецептата на политиците трябва да е по-реалистична и прагматична. И те трябва да се разберат помежду си, защото много

ни спват и може да се каже, че те ни забавят в момента. Политиците са като воден камък за хората, които се занимават с изкуство. ■

ХРИСТО ГЪРБОВ е един от най-популярните актьори от младото поколение. Роден е във Варна. Завършва ВИТИЗ. Работи в Хасковския и Ловешкия театър, след което е приет в трупата на Сатиричния театър. Получава Аскеер 2000 за водеща мъжка роля в “Още веднъж отзад”, както и Специалната награда за актьорско майсторство на Съюза на артистите в България “Икар 2003” за ролята си в спектакъла “Фенове”. Участва във филмите “Рапсодия в бяло”, “Следвай ме”, “Високомерният бунт на L”, “Тишина”, “Орисия” и др.

БОЖЕНИШКИ УРВИЧ

Древният надпис на севаст Огнян разказва...

СТЕЛА ДАВИДОВА

Един от последните бастиони в защита независимостта на България срещу османското нашествие е крепостта “Боженишки Урвич”, намираща се в Ботевградския предбалкан. Тайните на тази крепост започват да оживяват в двайсетте години на миналото столетие, когато под корените на стар явор се открива средновековен скален надпис. Векове наред заветът от надписа е бил скрит, докато природните сили, откъртвайки дървото, разкриват древно предание за поколенията, издълбано в един съдбовен момент за българската държава – нашествието на османските завоеватели на Балканите.

СКАЛЕН НАДПИС

Аз Драгомир писах.
Аз севаст Огнян бях при цар Шишмана кефалия и много зло патих. В това време турците воюваха. Аз поддържах вратата на Шишмана царя.

ПО СЛЕДИТЕ НА ЕДНА ЛЕГЕНДА

Спомените за историческите събития, предавани от поколение на поколение, не достигат в паметта на народа повече от 100 – 150 години. Все пак около селцата край Боженишкия Урвич е запазено до наши дни смъртно предание за едно далечно и голямо събитие - за боя на севаст Огнян с турците. Сражението със съдбоносен край е покъртило особено душите на населението от този край. Вековете, които са изтекли оттогава, са потопили в бездната на забвението спомените от тази битка, като е останало само смъртно предание, което гласи: “Някога, много, много отдавна, е станала голяма битка край Боженица. За тоя бой са отведени не само мъжете, но и жените, като е била оставена само по една жена на всеки 40 деца.” Това предание е съобщено от Иван Вутов Конев, който го е знаел от покойната си леля Марга Косеранката, която пък го е знаела от една от своите баби, а пък те...

ВЕЛИЧИЕТО НА КАМЕННАТА ИЗПОВЕД

Надписът, намерен в крепостта “Урвич”, е загубена страница, която допълва малка подробност в българската летопис. Макар че е кратък и сурово лаконичен, той загатва не само събитията, станали през онова далечно време, но разкрива и личността на владетеля – една национална етичност и героизъм, достойни за възхищение. Севаст Огнян не достига до нас като значима историческа личност. Той се губи до високия ръст на Иван Шишман, но оцелява за паметта на историята чрез словото, макар то да е върху камък. И Драгомир, вдигайки ръка да всече своето име в камъка, престава да бъде крепостник. Той се явява пред нас като човек, осъзнал значимостта на своето аз. Защото двамата със севаст Огнян изсичат в Боженишките урви епилога на Шишманова България.

КАКВО РАЗБИРАМЕ ОТ ТОЗИ НАДПИС

● Севаст Огнян е верен на цар Шишман. “Аз държах за вратата на Шишмана царя”. Тази декларация за преданост остава най-същественото в кратката му изповед.

● Надписът потвърждава теорията, че е имало и други, подобни на него по сила и сан, които не са държали на страната на българския цар. Огорчението на севаст Огнян идва не само от турските завоеватели, но и от това, че някои вече са се отказали от законния представител на държавата.

● В личната съдба на последния търновски цар Иван Шишман има много моменти, които надхвърлят обикновеното понятие за трагични превратности и свръховешко напрежение. Той е прибегвал с малка войска от крепост в крепост в запазената част от държавата си. Затова говорят имената на някои от крепостите – “Шишманови дупки”, “Побоище”, “Шишманово кале” и др. Не само наименованията, но и упоритото разрушаване на тази поредица от укрепления доказва, че пътят в безизходица е бил много труден, съпроводен с ежедневни сражения и жертви, че тези местности са били и последният бастион на българската независимост. Важното в случая е, че въпреки своята предстояща гибел, севаст Огнян все още държи “за вратата на Шишмана царя”.

● Надписът се е появил в тревожно време, за да документира епилога на жестока, неравна борба. Затова разкривената и набързо написана изповед към поколенията остава един вечен патетичен паметник на българското национално достойнство.

Ограниченият брой на достигналите извори от епохата на турското нашествие определят историческата стойност на Боженишкия надпис за уникална.

Когато севаст Огнян е диктувал своето “Верую” на каменописеца Драгомир някъде в последните години на 14-ти век, навярно е съзнавал, че предава на поколенията своеобразен документ с изключително историческо и смислово значение. Историческо, защото по-късно учените определят севаст Огнян като “виден местен болярин и кефалия”, граждански и военен управител в този район. Събитията около отбраната и падането на крепостта под турско робство са попречили да се довърши и един друг надпис върху скалата до северозападната ъглова кула, където “резачът” е успял да напише само името “огнен.”

Ученият Боян Цонев прави наблюдения върху писмото, звуковете и формите на надписа. Според него в Боженишкия надпис се отразява Злетовската правописна школа, която отсетне намира отглас по цяла Средна гора, та дори до Чепино. Боян Цонев вижда в надписа “припроста българска реч без никаква книжовна дълбочина, простонароден словоред.” Така например,

в глагола “воюахъ”, изпускането на буквата “в”, авторът приема като народен изговор от 14 век в този район на страната.

Според Боян Цонев, Боженишкият надпис е бил изсечен, когато “се е случило нещо важно, засегнало и личното положение на кефала Огнян”. Авторът твърди, че съвсем естествено е, заради особено големи военни заслуги, кефалията Огнян да е бил отличен – провъзгласен за севаст и назначен за управител на цяла област. Във връзка с това събитие той изсича и своя надпис.

ИЗКЛЮЧИТЕЛЕН ПАМЕТНИК ОТ КРАЯ НА ВТОРАТА БЪЛГАРСКА ДЪРЖАВА

Петър Мутафчиев, който пръв разчита и тълкува Боженишкия надпис, отбелязва, че “резачът” на надписа “не се е погрижил да измери предварително плоскостта, върху която е работил. Той почнал

с едри букви, но виждайки, че мястото, с което разполага, не ще му бъде достатъчно, намалявал величината на буквите и увеличавал, където това е възможно, дължината на редовете...”

Навярно трагични обстоятелства са наложили “да не се размери предварително плоскостта” и да не се “начертае” по-рано това, “което имал да пише резачът” на надписа. Изсечен върху скалния масив в крепостта, надписът продължава традицията по времето на Първата българска държава – важни събития и политически дела да се записват върху камък.

Учените са единодушни:

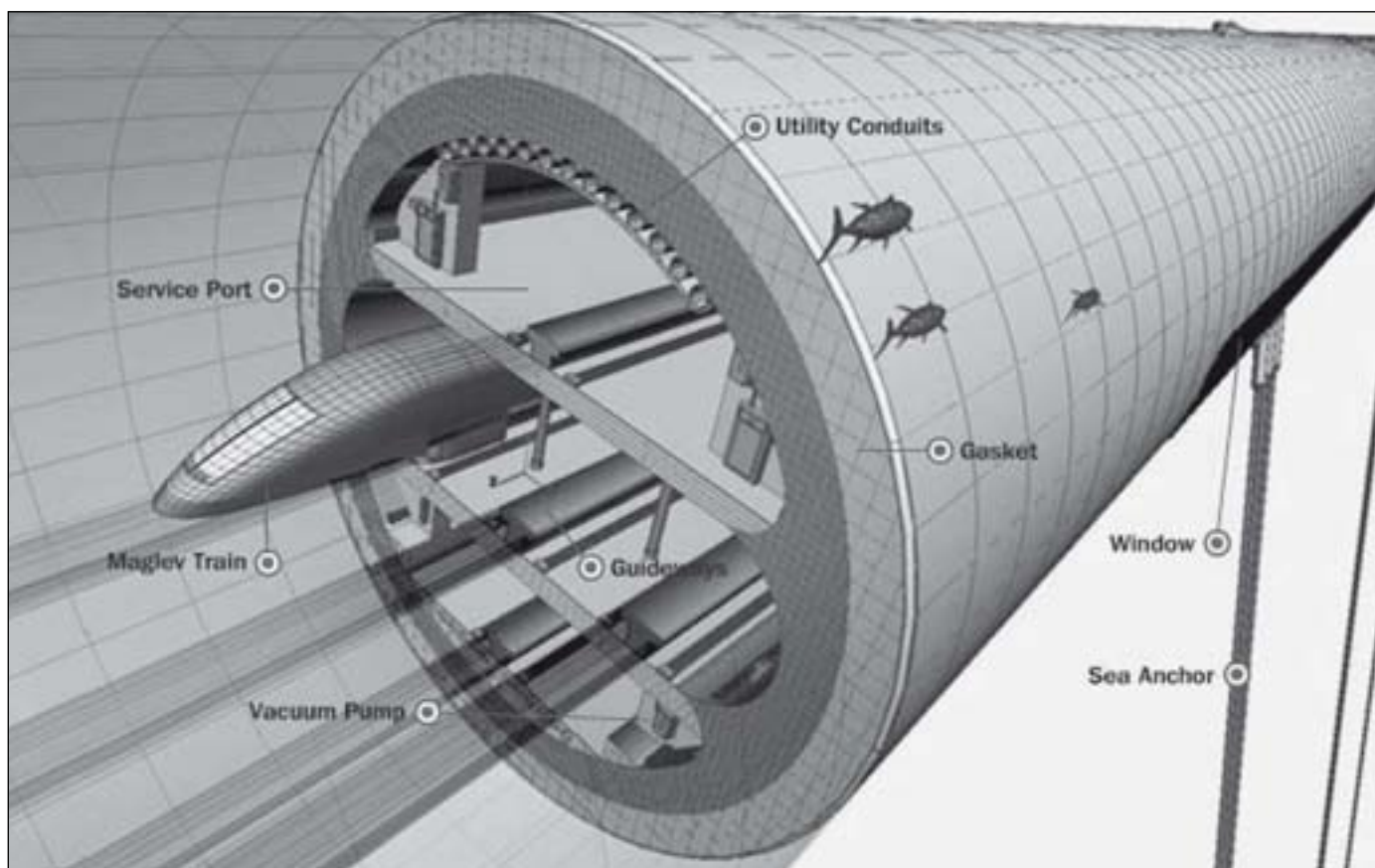
“Със своята изключителност, както с историческото, така и със филологическото си значение, Боженишкият надпис на севаст Огнян обогатява “каменния архив” на средновековна България.” ■

ИСТОРИЧЕСКА СПРАВКА ЗА УРВИЧ

Крепостта Боженишки Урвич се намира в Ботевградския предбалкан, на около 3 км. южно от Боженица. Близко до махалата Урвич се очертава силуетът на самотен връх с форма на пресечен конус. Той се издига на 750 м. надморска височина и е естествено защитен с урви и отвесни скали. Освен скалния надпис, изследователи на Боженишки Урвич споменават и други паметници от крепостта. Това са скалната църква, скалното жилище и водохранилището. Боженишката крепост е изградена през Ранното средновековие като отделно звено от Старопланинската укрепителна система, която трябвало да възпира набезите на “варварските” племена на юг от река Дунав.

Тя е била предназначена не само да контролира проходи и пътища, но при военна опасност е приютявала околното население зад яките си стени.

Боженишката крепост е издигната на високо и естествено защитено място. Тя е ново потвърждение на една историческа закономерност. Научните наблюдения показват, че тракийските, ранносредновековните и крепостите от 12-14 век са построени на труднодостъпни и естествено защитени места. Когато вътрешната икономическа и политическа обстановка налага и външната опасност нараства, се избират подходящи непристъпни места и там се изграждат крепости. Най-интензивен живот в Боженишки Урвич е имало в края на 14 век, когато крепостта е била седалище на владетеля севаст Огнян.

ТРАНСАТЛАНТИЧЕСКИ ТУНЕЛ

ПРОВОКАЦИЯ ИЛИ ТРИУМФ НА ЧОВЕШКИЯ УМ?

ВИЧКА ГАНЧЕВА

След даже не и 30 години Ню Йорк ще бъде свързан с Бристол (важен пристанищен град в Западна Великобритания) чрез трансатлантически тунел. В тунела ще се движат влакове със скорост 3 700 км/ч. и ще прекосяват разстоянието от Новия свят до Стария континент или обратно само за един час и половина. Влаковете ще имат точно разписание, независимо от капризите на времето, а междуконтиненталните излети след трийсетина години ще представляват, по всяка вероятност, само едно тривиално решение на въпроса: “Накъде в неделя?”

НЕЩО ОТ ИСТОРИЯТА НА ТУНЕЛА

Идеята за изграждане на трансатлантически тунел е много стара и проекти за неговата реализация има още от втората половина на 19 век. Темата за трансатлантическия тунел е и сюжет за написване на няколко книги и сценарии за филми. Идеята за тунела е отново извадена на бял свят през първите две години на Втората

световна война. Уинстън Чърчил и неговият американски колега Франклин Рузвелт многократно дискутирали по този въпрос, предимно във връзка със защитата на съюзническата флота от нацистката армия.

Предвид на това, че се проектирал плуващ тунел, който да свързва два континента, прекосявайки водната бездна на целия Атлантически океан, нещо, което поне до момента историята на човечеството не познава, с основание от начало се очаквало неговата реализация да бъде, както във финансово, така и в техническо отношение не само изключително отговорна, но и сложна и продължителна.

Скоро след започналите първи строителни работи в Ирландия при прокопаване основите на тунела се установило, че техниката, с която проектът разполагал, е до такава степен застаряла, че би било илюзия да се разчита на нейните капацитети при посложните строителни операции. Работите се преустановили - скалистата земна повърхност се оказала по-силна и устойчива от техническите съоръжения.

По този повод Чърчил инициирал създаването на научен екип, който се заел със задачата да измисли нови технологии

и устройства, които да доведат проектът до неговия успешен край.

През 1961 година Джон Ф. Кенеди, горещ симпатизант на проекта, направил няколко неуспешни опита да го активизира. Уви, в мандата му по-голям приоритет имала студената война и нейните евентуални последици, теза, която подкрепяли и сенаторите от американският конгрес.

Трансатлантическият тунел получил карт бланш в осемдесетте години на миналия век, когато начело на правителството на Великобритания застанала Маргарет Тачър. По нейна инициатива между САЩ и Великобритания се подписали договори и хармонограми, уточняващи отделни етапи от конструкцията на тунела и била инвестирана и първата сума от 360 милиона долара за неговата реализация.

ПЛУВАЩ ТУНЕЛ

Трансатлантическият тунел ще се изгради като плуващ тунел с дължина от 3 261 мили (повече от 6 000 км.), от която само 2 мили ще минават над водната повърхност. Най-дълбокото място, през което тунелът ще бъде спуснат, е Mid – Atlantic

Ridge, на 3 202 метра под водата. Неговото трасе ще пресича места, където дълбочината ще варира от 300 до 30 метра. Целият тунел ще бъде изработен от стомана и бетон. Тялото му ще съставляват 54 000 споени стоманени цилиндри с размери 100 x 30 метра. Още при изработването им всеки един от тях ще бъде затворен и от двете му страни. В този си вид ще бъдат впоследствие всички цилиндри транспортирани от товарни кораби до мястото в океана, където ще се проведе техният монтаж. За да се улесни манипулацията с тях, която ще бъде управлявана от дистанция, във всеки цилиндър ще бъде вграден мотор и витло. След като бъдат всички наредени като войници в една редица, ще се спуснат под водата роботи, които ще отворят затворените им страни и ще ги зарежат със съседните им.

Тъй като Атлантическият океан ще държи непрекъснато тунела в обятията си, за по-голяма сигурност и устойчивост всеки цилиндър ще бъде закотвен на дъното на океана със специални стоманени въжета. Тях пък ще доставят на място подводници, а цялата операция на закотвянето ще се управлява от сателит.

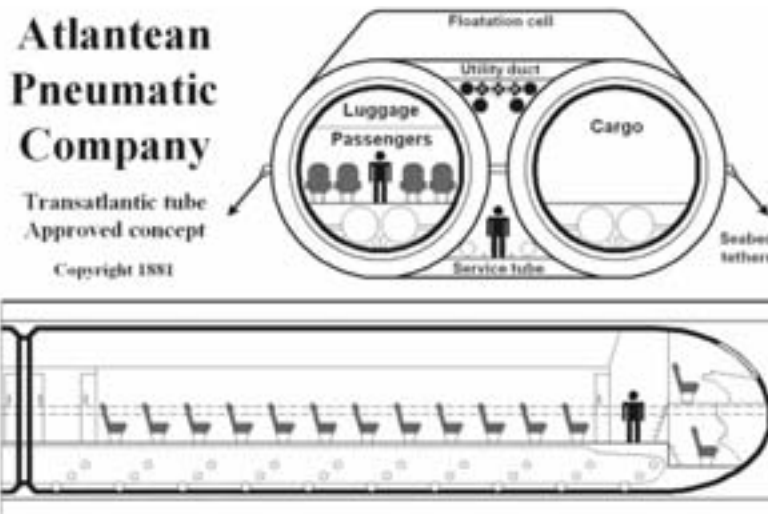
За да се преодолее ефектът на корозията в солената вода, а също така и за да се постигне максимално уплътнение, стените на тунела ще бъдат тапицирани със дебел слой специална синтетична пяна. В тунела ще бъдат "изградени три етажа". Първият и третият ще служат изцяло за поддържане, както на техническото състояние, така и на системите за сигурност. Предимно в първия етаж ще бъдат монтирани кабели и връзки, осигуряващи неговата експлоатация като транспортен възел. В третия етаж ще се движи влак, който ще превозва само материали и инструменти, свързани с поддръжката на тунела, а в случай на повреда или инцидент – неща от първа необходимост.

Вторият (средният) етаж ще бъде разделен на три

части, всяка една оборудвана с релси. В страничните ще се движат еднопосочно влакове в посока отиване и връщане, докато средната ще остане свободна, предвидена като евакуационен път.

ВЛАКОВЕТЕ

Що се отнася до тях, очаква се, че ще представляват върховно постижение на американската и британската аеродинамика. Ще се произвеждат в Швеция и ще могат да превозват по 726 пътника и 100 автомобила еднопосочно. Освен това ще олицетворяват и най-екологичното транспортно средство, което в модерно време може да съществува. Трансатлантическият влак няма да има колела. Моторът ще бъде монтиран на релсите за управление и ще съдържа серия електромагнити, които чрез смяната на полярността си (+ и -), ще теглят влака напред. С помощта на електромагнитното поле, създавано и от електромагнитите, разположени в долната част на вагоните, влакът ще се движи без да докосва релсите. Ще лети на 2 см от тях

в зададената му посока! Интериорът също няма да има много общи елементи с този, който познаваме днес. Ще прилича по-скоро на самолетния. Пътниците ще фрапира сигурно най-много фактът, че няма да има прозорци. Изключение ще прави само кабината на машиниста.

Тъй като трасето на тунела води през голяма дълбочина, предвидени са и капризите на атмосферното налягане. В ония места то е сходно с налягането във височина на 1 500 метра от земята. Поради това кислород за всички пътници и персонала ще осигуряват бутилки със съгъстен кислород, които няма да липсват в нито една влакова композиция.

Трансатлантическият тунел не е фикция, въпреки че много детайли от неговата подготовка звучат като фантазмагория: плуващ тунел през Атлантическия океан, в който се движат влакове без колела и без прозорци, към това летящи над собствените си релси със скорост по-голяма от тази на самолета и т. н. Неговата реализация и експлоатация обаче изцяло ще принадлежи на следващата генерация. Може би, затова нашата днес се намира, при всички случаи, в положението на нашите баби и дядовци, които в началото на 20 век многозначително се усмихвали на информациите на масмедията, че "само след няколко години човек ще отиде и на луната."

Предвижда се, че всички проекти и планове за изграждането на Трансатлантическия тунел ще бъдат приключени през 2009 година, след което ще започне неговата реализация. За нея са предвидени минимално 23 години. Така че, блажени тия, които ще доживеят до неговото откриване, а два пъти повече ония, които ще преминат през него поне веднъж! ■

Темата за трансатлантическия тунел е и сюжет за написване на няколко книги и сценарии за филми.

Великият митрополит Андрей

АНДРЕЙ ВЕЛИЧКИ

Първият митрополит на Българската епархия в Америка, Канада и Австралия

СТЕЛА ДАВИДОВА

Моят съвет към Вас е този: “Недейте говори за никого лошо. Не слушайте нищо лошо и не виждайте нищо лошо. Говорете, слушайте и гледайте само доброто. И Бог ще Ви даде благодат.”

Това са думи от последното отеческо послание на Андрей Велички - великия архиепiscop на българската православна църква в Америка, Канада и Австралия.

В Америка и до днес го наричат “Великият Дядо Андрей”. Не само обикнове-

ни православни миряни, но и най-бележити личности на 20 век са били в пряк контакт с него.

Рузвелт, Айнщайн, Виктор Емануел Трети - баща на царица Йоана, Хемингуей, Стайнбек, Марлон Брандо, режисьорът Копола – всички те са търсели съветите му, смятайки го за един от най-безпристрастните личности в света. Световно известни българи като Джон Атанасов, Борис Христов и други са били негови чести гости. Защото сърцето на Дядо Андрей е било изпълнено с милосърдие към всички, не на последно място и към сънародниците си.

КОЙ Е ДЯДО АНДРЕЙ?

На 31 декември 1886 година в ботевградското село Врачеш се ражда дете с необикновен духовен дар. Наричат го Стоян Петков и чичо му, Петър Цанов, който е свещеник, го кръщава в местната църква. В семейството, в което израства малкият Стоян, са прилагани даровете на Светия Дух. “Любов, радост, мир, дълготърпение, благодат, милосърдие, вяра, кроткост, въздържание.” (Гал.5:22) Кръстникът на Стоян, чичо му Петър Цанов, не само че възстановява светата обител “Св. 40 мъченици”, но откупува от турските заптиета главите на Ботевите четници и заедно с местния свещеник тайно ги заравят в двора на църквата в с. Скравена. Това е причината малкото селище Орхание да бъде наречено Ботевград. Другият чичо на малкия Стоян е йеромонах Никифор. Той е съратник на Васил Левски и игумен в манастира “Свети Илия” - огнище на просветна и революционна дейност през Възраждането. И третият чичо, с псевдоним Боянски, е изтъкнат възрожденец. Бил е учител и четник в четата на Ильо войвода.

ПО ПЪТЯ НА ДУХОВЕНСТВОТО

През 1903 година Стоян Петков е приет в Софийската духовна семинария, която завършва в 1909 г. По-късно е студент в Историко-филологическия факултет на Софийския университет, а от септември 1911 г. е студент в Московската императорска духовна академия. След завършване на академията става професор в частен университет в Петербург.

По време на Първата световна война се записва доброволец в руската армия като санитар. Награден е с ордените “Св. Георги” и “Св. Станислав” за усърдна служба. Революцията в Русия принуждава будния българин да се завърне в България, където работи отначало като секретар, а по-късно и като инспектор в отдела по вероизповеданията в Министерството на външните работи. Преподава омилетика, (наука за църковното красноречие) и руски език в Софийската духовна семинария. От 1926 до 1929 г. е началник на културно-просветния отдел на Светия синод.

През 1928 година Стоян Петков е постриган в монашество с името Андрей в Черепишкия манастир “Успение Богородично”. След три месеца е ръкоположен за епископ с титлата “Велички”. По-късно е викарий на Варненския и Преславския митрополит Симеон.

През декември 1937 година Андрей Велички заминава за Америка.

Епископ Велички е първият управляващ Светата българска православна църква в Америка, Канада и Австралия.

В земите отвъд океана митрополит Андрей бързо става популярен и обичан заради възгледите, които проповядва.

“С църквата политика не бива да се прави. Тя принадлежи на всеки православен българин. Мен отрупват с много политически внушения... Ние изслушваме всички и всичко, но винаги ще помним, че сме служители на Бога, на Христовата Църква и имаме само една цел – да градим Божието Царство на Земята.”

Това са идеи, които защитава през целия си живот. Често обвиняван, Дядо Андрей не се е бранил, продължавал е мисията си на апостол Христов сред грешния свят. Една от най-големите заслуги на Андрей Велички е регистрирането на българската епархия в съгласие с гражданските закони на църковния събор в Бъфало през 1949 г. Светият синод обявява това за нарушение на църковния канон. Великият Дядо Андрей не унищожава направената регистрация и българите в Америка и до днес я ползват както като църковен канон, така и като светски закон. Пословична прозорливост и търпение Дядо Андрей проявява през 1965 година, когато Светия синод разцепва епархията ни в Америка на три, като го оставя за епархийски митрополит на Ню Йорк. За да запази епархията и нейните имоти, той прави специален крепостен акт за имотите на ул. 101 в Манхатън и ул. 50 в Ню Йорк, “за да не могат без контрола на другите църкви и техните представители да бъдат ограбени имотите”.

Предвидливостта му е възградена. През 1989 г. Светият синод възстановява отново целостта на единната ни епархия в Америка. През 2000 г. Върховният съд на щата Ню Йорк отсъжда автентичността на крепостния акт, направен от Андрей Велички, определяйки имотите в Манхатън и на 50-та улица в Ню Йорк за собственост на Българската източноправославна епархия в САЩ, Канада и Австралия “за вечни времена”.

Заслугите на митрополит Андрей са много. Той е първият, който въвежда хоровото пеене в Българската православна църква. Като истински дипломат през 1945 година успява да убеди Вселенската патриаршия да вдигне достопечалната схизма. Заедно с още двама архиереи получават Томоса и подписват специален протокол за българските църковни работи, който е валиден и до днес.

Когато всички връзки между двата воюващи блока през Втората световна война са прекъснати както по дипломатически път, така и по линията на Червения кръст и Червения полумесец, църквата работи активно за помиряване на света чрез митрополит Андрей. Той влиза в контакт с най-известни личности от световен мащаб. Рузвелт, Хемингуей, Айнщайн – това е малка част от световния елит, с който работи митро-

Андрей Велички бракосъчетава Симеон Втори с Доя Маргарита Гомес Асебо в православния храм “Св. Варвара” във Вевей – Швейцария

полит Андрей, защитавайки измъчена Европа. През 1946 година съдейства двете семейства – на италианския крал и семейството на дъщеря му, българската царица Йоана, да бъдат приютени в Египет от крал Фарук.

“ПАТРИОТ И В ГРОБА – ТОЙ Е ГЕРОЙ НА БЪЛГАРИЯ”

Това са думи на следващия митрополит на Америка, Канада и Австралия, митрополит Йосиф. В спомените си той разказва, че животът на великия Дядо Андрей напомня живота на Христовите ученици.

“Той е въплащение на идеалната честност. Не трепва пред трудностите и остава смел пред страха на другите. Винаги е стоял горд пред падението на низшите. Величествен пред жалките фигури, той е пълно въплащение на разбирането на апостол Павел, че епископът е добър войн Исус Христов”.

Още приживе митрополит Андрей завещава на сънародниците си следното:

“Аз съм веруещ и религиозната мистика най-много ми допада.

Моят съвет към вас е този:

“Недейте говори за никого лошо; не слушайте нищо лошо и не виждайте нищо лошо.

Говорете, слушайте и гледайте само доброто.

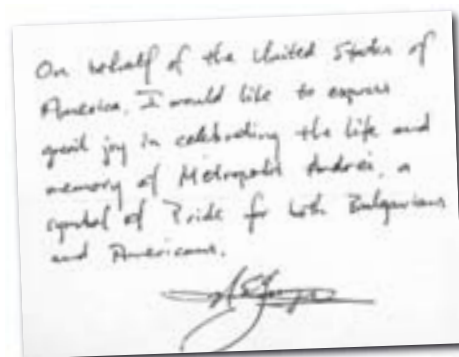
И Бог ще ви даде благодат.”

Последното желание на митрополит Андрей - да бъде погребан във Врачешкия

манастир, не е изпълнено. Отецът е погребан в Търговище. Днес родолюбивите и признателни негови съселани правят постъпки пред Светия синод тленните останки на митрополита да бъдат пренесени в светата обител на манастира “Св. 40 мъченици” във Врачеш.

Наскоро във Врачешкия манастир се проведе тържество, посветено на предстоящата 100-годишнина от рождението на митрополит Андрей (2006).

Сред официалните гости бе и Ник Грейджър, отговарящ за религиозните въпроси и правата на човека в американското посолство в България, който бе любезен да напише за списание “Българи”: “От името на САЩ искам да изразя голямата си радост от отбелязване живота и паметта на митрополит Андрей, един символ на гордост за българи и американци”. ■

Факсимиле от Ник Грейджър

НАРОДНИТЕ ПРАЗНИЦИ АРХАНГЕЛОВ-ДЕН, КАТЕРИНИНДЕН И АНДРЕЕВДЕН

В обредността на старите българи трайно битува древният митологичен светоглед: живот-смърт-нов живот. Според него раждането на този свят е смърт по отношение на отвъдното, а смъртта тук е раждане в света на предците. Този момент е особено силно изразен в празниците през ноември, които са своеобразна подготовка за Коледа и най-големия християнски празник – рождество Христово.

АРХАНГЕЛОВДЕН – 8 НОЕМВРИ

Това е празникът в чест на св. Рангел или арх. Михаил. В народните представи той е млад и хубав момък, който олицетворява смъртта и вади душите на умрелите. Затова е и наричан “душевадник”. Неговият ден се почита не само от старите хора, които биха пожелали бърза и лека смърт, но и от всички останали. В повечето къщи се коли курбан – овен, който се угоява още от лятото за този празник и се месят обредни хлябове. Свещеник прекажда гозбите и чак след това стопанките раздават от тях по съсед и близки хора. После всички сядат на трапезата и тогава започва празникът. В отделни краища на страната той съвпада с обредите и обичаите на така наречената служба в чест на светеца, тоест домашния патрон, закрилника на семейството. Някъде за Архангеловден правят задушница – помен за умрелите роднини и раздават жито и питки за помен на душите им.

Архангеловден в християнската празнична обредност е посветен също на смъртта и нейния главен повелител – свети архангел Михаил. Народната представа, че той е млад и красив всъщност е потвърждение на фолклорната диалектика, която възприема смъртта като междинно звено между два живота. Затова и нейната уродливост изчезва, за да бъде заменена от красотата и спокойствието, предхождащи вечността. Израз на това е и фактът, че Архангеловден е избран за празник на светеца-покровител. В това проличава известно “надхитряне” със съдбата в смисъл, че закрилник на дома и живота става... смъртта, олицетворявана от архангел Михаил. Поради това отношението към светеца граничи и с езическото преклонение в древните култова – на него са посветени жертвоприношенията, неговото име се споменава на домашните трапези, на него се моли за здраве и плодородие цялото семейство.

ТРАДИЦИОННА ХРАНА ЗА АРХАНГЕЛОВДЕН

Жито

Продукти: 500 грама пшеница, 250 грама мед или захар, 100 грама орехови ядки, 100 грама стафида, лъжичка канела.

Начин на приготвяне: Житото се изчиства и измива, след което се вари на тих огън, докато омекне. Изцежда се от водата, в която се е варило и се прибавят медът или захарта, счуканите орехови ядки, стафидите и канелата.

Постен фасул

Продукти: 500 грама фасул, 50 грама олио, 2-3 червени чушки, една глава кромид лук, два моркова, чубрица, джоджен, червен пипер, сол.

Начин на приготвяне: Изчистеният и измит фасул се накисва една нощ в студена вода. На сутринта се измива пак и се поставя да се вари заедно с лука, морковите, добре измитите и почистени от семките червени чушки и червения пипер. След като уври, се прибавят олиото, чубрицата и джоджена, както и една малка глава кромид лук, нарязан на ситно. Посолва се на вкус и се яде, подкиселен с лъжичка оцет на порция фасул.

Рангелова пита

Продукти: 1 кг. брашно, 5 яйца, 200 грама масло или мас, 250 грама вода, лъжичка сол, бучка мая.

Начин на приготвяне: Маята се замесва с малко хладка вода, брашно и лъжичка захар. След като втаса, се прибавя останалото брашно, към което се слагат петте разбити яйца и водата. Получено тесто се меси с натопени в мазнина ръце, докато тя се поеме от питата. Последната се слага в тава и отгоре се украсява с фигурки от тесто – най-често в средата се слага малка кръгла питка, а около нея ограда от усукано тесто, като оградата не трябва да се съединява, за да не се затвори и къщата да опустее. Питата се намазва с разбит жълтък и се пече в силна фурна.

КАТЕРИНИНДЕН – 24 НОЕМВРИ

В голяма част от етничната ни територия празникът е в чест на болестта шарка и на болестта бяс. Този ден е посветен и на света Екатерина, покровителка на майките. Жените приготвят пресни питки и намазани с мед ги раздават на близките хора – за предпазване от шарката, за

здраве, благополучие и за света Екатерина. Някъде захранват и кучетата с тези питки, за да не ги хваща бясът.

В този ден се преплитат езическите представи за болестите като зли демони, нападащи човека, с християнските идеи за светците-покровители на здравето и майчинството. Затова в обредността на този празник хората инстинктивно търсят противодействие и закрила срещу злите сили и ги намират в християнския пантеон. Така житната жертва, омилостивяваща шарката и бяса, е предзначена и за света Екатерина, която по традицията на женските персонажи в християнската митология защитава майчинството, плодовитостта, децата и здравето на хората.

ТРАДИЦИОННА ХРАНА ЗА КАТЕРИНИНДЕН

Прясна пита

Продукти: 1 кг. брашно, една кофичка кисело мляко с една лъжичка сода, три яйца, един бакпулвер, сол.

Начин на приготвяне: Брашното се замесва без вода, като се изсипва в дълбок съд, смесва се с бакпулвера, в средата му се прави кладенче, където се слага солта, яйцата и се сипва постепенно киселото мляко, размесено със содата. Оформя се тесто, което добре се омесва и след това се разделя на малки топки, които се нареждат една до друга, докато се запълни определената за печене тава, намазана отдолу с малко мазнина. По желание питата може отгоре да се намаже с разбит жълтък и да се поръси със сусам и малко сол.

АНДРЕЕВДЕН – 30 НОЕМВРИ

В традициите ни това е празникът, посветен на мечката. За нея разказват, че на този ден обикаляла всички къщи и ако не са й приготвили храна, изяждала децата. Оттогава остава обичаят предварително да се вари царевица, която тя много харесва. Още от вечерта жените ронят царевицата в голям котел и я оставят на киселост. Сутринта я сваряват, най-старата жена в къщата взима до три пъти по десет зърна, хвърля ги нагоре в комина и изрича: "На ти, мечко, варен кукуруз, да не ядеш суров!" В казана слагат също от всичко,

което се сее – зърна боб, жито, ечемик, леща, грах, зеле, чушки. Вярва се, че така на следващата година растенията ще родят едри и пълни плодове, защото от Андреевден дните започват да наедряват. Затова някъде наричат празника Едреевден, от глагола "едрея". През целия ден семейството яде от варивата.

На този ден жените не работят домашната си работа, не предат, не тъкат, не плетат и не перат, за да не напада мечката нивите с кукуруз, кошерите и добитъка. Ако се спазват забраните, в къщата ще има плодородие и дори човек да срещне мечка, тя няма да му навреди. Вярва се също, че св. Андрей е покровител на мечката и неин заповедник. В много предания се разказва, че той се явява пред хората, яхнал мечка и прогонва зимата и дългите нощи.

Андреевден ден в народния календар е пряко свързан с представите за преход от есента към зимата. Основната идея, върху която е изградена обредността, е тази за нарушеното равновесие между соларното и хтоничното начало. Впрочем точно времето на преход активизира силите на злото и спомага за вредоносното им действие, тъй като границите между отвъдния свят и света на хората са разрушени. В народните представи мечката е част от подземния свят и това прави възможен контакта й с мъртвите. В народното съзнание тя се свързва също с плодородието и женското начало, атрибут е на езическите божества, на гората, лова...

Тези схващания моделират и обредността на празника. Първо, извършва се жертвоприношение за омилостивяване на звяра. Жертвата е житна, тя е за умрелите предци, защото мечката е част от отвъдния свят, тя е своеобразен прародител, тотем. Второ, магически продуциращ смисъл има и добавянето на други продукти в котела, за да "едреят" на следващата година.

Трето, едновременно с мечката се почита и свети Андрей, нейният повелител и светец, който уголемява деня. Четвърто, празникът е свързан и с Никулден - в българската празнична обредност се приема, че свети Андрей е баща на св. Никола.

ТРАДИЦИОННА ХРАНА ЗА АНДРЕЕВДЕН

Варени зърна

Продукти: 1.5 кг. жито, нахут и царевица, 200 грама кромид лук, глава чесън, 125 грама масло, сол.

Начин на приготвяне: Житото, нахутът и царевицата се сваряват във вода, след което се прибавя разтопеното масло, нарязаният на ситно и запържен кромид лук и счуканата глава чесън. Посолява се на вкус и се яде с хляб. В някои краища на страната житото, нахутът и царевицата се разбъркват с 300 грама мед, захар или петмез и с 200 грама счукани орехови ядки, към които може да се прибави лъжичка канела.

Фасул яхния с булгур

Продукти: 500 грама фасул, 100 грама булгур – ориз, 125 грама масло, две сушени чушки, два моркова, домати, джоджен, магданоз, сол.

Начин на приготвяне: Накиснатият за една нощ във вода фасул се сварява с чушките, морковите, доматите и подправките в повече вода. Отделно се запържва булгурът или оризът в маслото, след което се изсипва в тавичка като върху него се прибавя фасулът с около 3 чаши от водата, в която се е варил. Пече се, докато остане на мазнина. Отгоре се наръсва с червен пипер.

Материалите подготви:
Лора ВЛАДИМИРОВА

СДРУЖЕНИЕ „ВЪЗРАЖДАНЕ“

и Българският културен институт в Прага с подкрепата на Министерството на културата на Чешката република и Кметството на Прага под патронажа на Посолството на Република България в Чехия организират в рамките на Дните на българската култура

концерт

ГЕНА ДИМИТРОВА IN MEMORIAM

Концертът ще се проведе на **12. 12. 2005 г. в 19.30** в Суковата зала на пражкия Рудолфинум. Участват Анна Иванова-Тодорова, Валентина Чавдарова, Пламен Прокопиев, Роман Янал, Апостол Миленков и др.

АБОНАМЕНТ

АКО ИСКАТЕ ДА НАУЧИТЕ НЕЩО ПОВЕЧЕ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ И ПО СВЕТА, АКО ВИ ИНТЕРЕСУВА ЖИВОТА НА ИНТЕРЕСНИ ЛИЧНОСТИ, СВЪРЗАНИ С БЪЛГАРИЯ, АБОНИРАЙТЕ СЕ ЗА СПИСАНИЕ “БЪЛГАРИ”.

ГОДИШНИЯТ АБОНАМЕНТ ЗА 6 БРОЯ С ПОЩЕНСКИТЕ РАЗХОДИ Е 150 КРОНИ.

КОНТАКТ:

o.s. VAZRAŽDANE,
MOJMÍROVA 3,
140 00 PRAHA 4
GSM 777 196 322,
FAX 261 226 694
balgari@atlas.cz

Балгари, брой 5, 2005

Издание на българското малцинство в Чешката република
Издател: сдружение “Възраждане”, Americká 28, 120 00 Praha 2
Излиза с подкрепата на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата: E 13282

Адрес на редакцията: Novákových 8, 180 00 Praha 8

Тел: 777 196 322, факс: 261 226 694, e-mail: balgari@atlas.cz

Директор на изданието:

Мария Захариева

Главен редактор: Иван Иванов

Редактори: Лора Владимирова, Стела Давидова

Сътрудници: Силвие Вайскеброва, Вичка Ганчева, Михал Форш

Дизайн: Михал Хусак

Година 4, брой 5/2005

BALGARI

Periodikum bulharské menšiny v České republice

Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Ако ви липсват стари броеве на списание “Българи” и желаете да ви бъдат изпратени по пощата срещу 20 крони за брой, моля контактувайте ни на телефон 777 294 123 или на e-mail: balgari@atlas.cz

BANICA КАМБАНА

БЪЛГАРСКИ СПЕЦИАЛИТЕТИ бюрек баклава баница Точени кори

PIZZA GROSSO

PIZZA SIDRO

БЪЛГАРСКИ СПЕЦИАЛИТЕТИ

бюрек баклава баница

Точени кори

**Ползвайте
10%
намаление**

Добре дошли в нашите магазини!

PIZZA GROSSO

PIZZA SIDRO

BANICA KAMBANA spol. s.r.o. provozovna PIZZAGROSSO,
podchod Muzeum/Vinohradská

BANICA KAMBANA spol. s.r.o. provozovna PIZZASIDRO,
OD Kotva, Náměstí Republiky, Praha 1